

No. 19

No. 19

BIBLIOTECA POLITICĂ

PUBLIKAȚIE PERIODICĂ

—o—

VINTILA I. BRATIANU

—o—

44 98 / 1

**PENTRU
CONȘTIINȚA NAȚIONALĂ**

- I. România și diferitele conflicte.
- II. Războiul general și orientul Europei.
- III. Condițiile de existență ale României.
- IV. Atitudinea României de până azi.
- V. Măine.

EX LIBRIS
ONIS FOR CIBU
CLUJ-SIBIU

PREȚUL 80 BANI

EDITURA „FLACĂRA“

VINTILĂ I. BRĂTIANU

—o—

PENTRU CONȘTIINȚA NAȚIONALĂ

- I. România și diferitele conflicte.
- II. Războiul general și orientul Europei.
- III. Condițiile de existență ale României.
- IV. Atitudinea României de până azi.
- V. Măine.

BUCUREȘTI
EDITURA INSTITUTULUI DE
ARTE GRAFICE „FLĂCĂRA”
STR. CÂMPINEANU No. 40 . . .

1915

BD 278453

Capitolele acestui volum, scrise succesiv în cursul desfășurării evenimentelor actualului război au apărut treptat sub semnătura „Un Deputat” ca articole deosebite în diferite numere ale revistei Cercului de studii al partidului național liberal „**Democrația**”, în cursul anului care se încheie¹⁾.

Inlănțuirea strânsă a tuturilor acestor chestiuni de interes actual, tratate la epoci diferite, ne face să socotim util a le reuni la un loc pe toate, pentru a înlesni urmărirea mai bine a problemelor cari s’au ridicat în cursul timpului și a atingerii lor cu interesele noastre.

Amintim că s’a reprodus întocmai articolele ne făcând decât unele modificări necesitate de coordonarea în volum și câte-va corectări tipografice omise la prima publicare. Am adaogat ultimul capitol, care formează încheierea acestui studiu.

28 Dec. 1914.

---

¹⁾ In Nr. 9—12 (August—Septembre) *Războiul Austro-Sârb*; Nr. 13—14 (Octombre) *Interesele României în războiul actual*; Nr. 15 (1 Noembrie) *Războiul general și orientul Europei*; Nr. 17 (15 Decembre), *Greșit-am?*

I.

România și diferitele conflicte

Curentele atât de deosebite manifestate dela izbucnirea războiului nu numai în opinia publică dar chiar în păturile conducătoare politice ne arată lipsa unității de concepție, nu în ceea ce privește idealul nostru național, dar în mijloacele cari trebuiesc urmate pentru realizarea lui. Desorientarea aceasta se datorește în primul rând slăbiciunii mari care s'a constatat mai dinainte și continuă a exista încă în viața noastră publică: de mai bine de 20 ani politica noastră externă — cel puțin în ceea ce privește directivele ei — nu mai face parte din viața politică; am putea zice că ea este necunoscută unei mari părți chiar a factorilor chemați să conducă la un moment dat destinele acestei țări.

Prin natura și importanța evenimentelor cari se produc acum, această desorientare este simțitor sporită. În vârtoarea care se desfășură, când opt state cu o populație de aproape 400 de mi-

lioane — întinzându-și hotarele dela coastele occidentale ale Europei până la limitele orientale ale Asiei, — luptă astăzi pentru interesele lor felurite, nu putea să nu intre în joc și însemnate interese ale noastre.

Unele din conflictele marelui războiu sunt o urmare a revendicărilor naționale, sau a tendinței de preponderență între statele mari europene în orientul Europei — conflictul austro-rus; — altele o răsbunare pentru învingerile de altă dată — războiul franco-german; — sau o urmare a luptelor de preponderență sau cu caracter economic — lupta panslavismului cu pangermanismul și conflictul anglo-german —; unele pun în joc chiar simpatii de rasă sau de comunitate de cultură sau reprezintă lupta aprigă dintre regimul forței și acel pe care dreptul modern al ginșilor a vrut să-l rânduiască ca îndrumare pentru viitor — conflictul belgo-german.

Iată de ce este nevoie mai mult ca oricând să se cerceteze în amănuntele lui cauzele conflictului general actual, pentru a se deosebi cele ce pot să înrăurească asupra condițiunilor de trai ale statului și neamului nostru. Din această cercetare poate să reiasă nu numai învățăminte pentru viitor, dar și directivele atitudinii pe care ne-o impun în primul rând interesele noastre reale.

Sdruncinarea de astăzi este atât de puternică, schimbările ce se vor produce ca urmare vor fi de sigur atât de mari, încât vor in-

fluența condițiile de trai ale tuturor statelor și mai cu seamă ale celor mai mici și încă în creștere. Suntem în situația unui vas în mijlocul talazurilor ridicate de o furtună puternică ; o mică greșeală a cârmaciului poate să-i pue existența în primejdie.

Dar limpezirea conștiinței naționale este și mai necesară pentru că în evenimentele ce de sigur vor urma după acest prim conflict, unitatea de gândire și de simțiminte, să înlesnească acțiunea pentru apărarea intereselor noastre la care vom fi cu voe sau fără voe chemați. Cu cât această stare sufletească va fi mai repede și mai puternic înfăptuită, cu atât vom putea mai lesne să învingem piedicile ce se ridică în calea noastră, și să asigurăm mai temeinic viitorul neamului.

În fața complexității evenimentelor actuale limpezirea și lămurirea intereselor noastre nu se poate face decât analizând de o parte fiecare conflict, rămânând ca la urmă să coordonăm înrâuririle ce pot avea unele asupra altora.

1. Conflictul austro-sârb.

Evenimentele ce se desfășură în orientul Europei, sunt prea importante pentru ca conflictul austro-sârb să nu aibă altă cauză de cât nenorocitul și neprevăzutul asasinat dela Sarajevo. Imprejurul lui caută azi să se rezolve o criză puternică, care de multă vreme clocotește în Austro-Ungaria. Pen-

tru a pricepe însă atitudinea imperiului vecin, trebuie să aruncăm o privire înapoi asupra fazelor prin care el a trecut dela urcarea Împăratului Frantz-Iosef pe tron și să cercetăm dacă în războiul austro-sârb nu se rezolvă vre-o problemă mai importantă decât diferendul între un puternic imperiu și un mic regat în plină prefacere și transformare.

În lunga domnie a lui Frantz-Iosef, imperiul său a suferit transformări mult mai puternice decât acelea prin care a trecut dela Carol cel Mare până la mijlocul secolului al 19-lea.

Deși după războaiele napoleoniene, împăratul din Viena renunțase la moștenirea sfântului imperiu roman și la veleitățile de domnie mondială, imperiul care după acele războaie a luat numele de Austria, nu a renunțat însă nici la rolul său de preponderență între statele germane, nici la stăpânirea Italiei. Dela pacea dela Viena, până la războiul franco-austriac din 1859, Austria duce o luptă continuă pentru menținerea situației sale ca stat occidental: ea este încă un stat ale cărei interese principale sunt pe linia mediană a Europei. Războiul din acel an și mai cu seamă cele din 1866 și 1870, au încheșat pe de o parte în mod aproape definitiv națiunea italiană, iar pe de alta înființând imperiul german sub conducerea Prusiei, au scos de fapt imperiul austriac din lumea occidentală și au încredințat în mâinile a

două regate tinere și puternice — Prusia și Italia — interese pe cari ea le apăra până aici. Pricepând acest nou rol al statului său, Frantz-Iosef a doua zi după Sadowa, schimbă numele imperiului Austriac în acel de imperiu Austro-Ungar, și prin dualismul înființat dă o puternică deviație cărmei statului său. De aici înainte politica austriacă nu mai este germană, ea devine din ce în ce o politică orientală; caracterul unitar german al statului se slăbește prin punerea în primele rânduri a regatului ungar, care voește cu persistență să devie un stat pur maghiar. Renunțarea Austriei, la rolul exclusiv de stat german, face să apară și mai mult importanța pe care o au celelalte naționalități față de cea germană și în deosebi proporția mare de populație slavă din monarhie.

Prima urmare concretă a acestei noi îndrumări o găsim în înțelegerea dela Reichstadt din 1876, prin care Austro-Ungaria își rezervă în cazul unui război ruso-turc, ocuparea Bosniei și Herzegovinei. Noua Austro-Ungarie renunță de a se îngriji mai departe de ceea ce petrece în Germania și Italia și, ea caută să participe în mod continuu la rezolvirea chestiunilor balcanice, sub formă de reforme în Macedonia sau de cuceriri economice.

În toată această perioadă dela înfrângerea dela Sadowa și până astăzi, după introducerea dualismului austro-maghiar, se duce o luptă puternică de preponderență, atât contra vechiului

sistem unitar austriac, cât mai ales contra celorlalte naționalități, doritoare de a avea o viață liberă cum o întrevăzuseră la 1867.

Războiul dela 1877 provoacă și săvârșește puternice prefaceri în situația relativă a diferitelor state și naționalități din orientul Europei. Tot în acest timp, politica exclusivă, mai cu seamă a maghiarilor, paralel cu înaintarea în cultură a diferitelor popoare din monarhie, fac să se nască și să se întărească conștiința națională a diferitelor națiuni supuse dominațiunii austro-ungare. În deosebi între popoarele slave și între cehi, s'a înrădăcinat din ce în ce mai mult conștiința drepturilor lor încălcate. Dacă aceste tendințe erau sugrumate în Ungaria, din vreme în vreme ele erau ajutate în Austria chiar de deținătorii conducerii statului; astfel că cehii și polonii găseau în mod sporadic în această jumătate a monarhiei perioade de libertate, care făceau să se desvolte și mai puternic în sufletul naționalității lor dorul unui trai liber mai bun. În fața regimului din Ungaria, națiunile asuprite găseau în statele de acelaș neam cu ele cari se consolidau la hotarele monarhiei, oglinda unui regim liber și național. Paralel deci cu încercarea de mai sus de a întări regimul dualist, se plămădea de jos în masa cea mare a naționalităților monarhiei o nouă conștiință, în contradicere fundamentală cu bazele acestui regim.

Situația imperiului vecin a fost și mai îngreu-

nată în ultima parte a acestei perioade prin unele greșeli capitale ale diplomației sale.

Rolul pe care îl luase Austro-Ungaria dela 1867 încoace, îi impunea amestecul ei continuu în toate afacerile orientale și în deosebi în acele ale «omului bolnav», a cărui moștenire o urmăreau toți.

După o acțiune comună cu Rusia, în timp de aproape zece ani încheiată cu programul dela Muersteg, politica Austriei, condusă de baronul d'Āhrenthal, se izolează. Ea ajunge la 1908 fără știrea celei d'întâi la anexarea Bosniei și Herze-govinei, făcută deodată cu proclamarea independenței și a regatului în Bulgaria. Această ane-xiune fusese încercată de mai multe ori înainte, dar ea întâlnește o opunere serioasă îndeosebi din partea Rusiei. Forma de surprindere sub care se făcea de rândul acesta îngrijea într'atât pe pro-motorii anexiunii, încât ei au crezut dibaci să înles-nească admiterea ei, prin retragerea armatei de ocupație austriacă din Sandjeacul Novi-Bazar. Aici, a fost desigur neprevăderea și marea greșală pe care a plătit-o atât de scump Austria și pe care astăzi caută să o repare în mod violent. Negreșit că baronul d'Āhrenthal, nu putea să prevadă în 1908 o atât de repede și de complectă împărțire a Turciei din Europa, în favoarea exclusivă a statelor balcanice; dar părăsirea Sandjacului, situat între Bosnia, Serbia și Muntenegru, era renunțarea la în-treaga politică urmărită de Austria, de a-și deschide

drumul la marea Egee și spre Salonic. Desigur că Austro-Ungaria, care făcuse cu Italia o învoire anterioară pentru Albania și care nu renunța la politica ei balcanică, nu părăsea la 1908 Sandjacul decât în mod provizoriu, crezând că va avea și ea o parte din imperiul otoman european.

Războiul aliaților balcanici în contra Turciei și mai târziu între ei, au făcut să apară și mai puternic greșeala pe care Austria o făcuse la 1908. Ea a trebuit să se mulțumească cu înființarea statului albanez și cu oprirea Serbiei de a ajunge la Marea Adriatică. Austria eșea slăbită și umilită din acest prim război balcanic.

Dar ceea ce slăbea și mai puternic Austro-Ungaria, era întărirea pe care o dobândeau după pacea dela București, nu numai statul sârbesc care număra atâtea conaționali în monarhia habsburgică, dar toate statele balcanice, întemeiate în primul rând pe conștiința națională a popoarelor lor.

În mijlocul atmosferei creată după pacea dela București, apărea și mai clar fundamentul slab al unui stat modern, bazat numai pe interese dinastice, tradiție sau pe echilibrul dintre state.

Astfel ultimele evenimente din 1912 și 1913, puneau dualismul austro-ungar în mijlocul unor state cu revendicări naționale puternice, și chiar în interiorul statului, în fața unei însemnate impulsuni a naționalităților asuprite.

Prin retrocedarea Sandjacului și împărțirea in-

întregei peninsule balcaince, Austro-Ungaria nu mai găsea loc pentru politica sa orientală și trebuia de fapt să-și închidă în marginile hotarelor ei, principalele sale preocupări. Această distrugere a ori cărei aspirații exterioare, era pentru statul dualist, neputința de a trăi.

Austro-Ungaria a înțeles această situație, a doua zi după victoriile aliaților balcanici; de aceea urmărirea pas cu pas a evenimentelor, pentru ca să poată să-și regăsească un rol în împărțirile teritoriale, cât și ca să nască o pricină pentru a slăbi sau înfrânge pe sârbi, cei mai apropiați dintre aliați. O timidă încercare a fost făcută după pacea dela București, pentru revizuirea acestui tratat ¹⁾.

De atunci încoace Austro-Ungaria, a privit, putem zice cu hotărîre, situația ce i se creia și s'a pregătit din toate forțele pentru a repara greșelile făcute.

Iată de ce atitudinea de astăzi față de statul sârbesc, atitudine prin care speră să reîntre în hora din care singură a ieșit la 1908.

De rîndul acesta însă nu mai poate fi vorba de întinderea spre Salonic sau Albania, fără a

---

¹⁾ Această încercare a fost confirmată de d-l Giolitti în Camera italiană. Fostul președinte al consiliului primise în 9 August 1913 o telegramă dela guvernul austriac, prin care acesta îi declara că Austria va ataca Serbia. Numai după refuzul guvernului italian de a urma pe aliata sa, acest război a fost amînat.

pune direct în joc ocupațiuni teritoriale sau neatârtnarea economică în paguba Serbiei, aceasta nu se poate face nici prin bună învoială, nici prin conferințe sau congrese, ci numai prin forță, prin război. Iată ce caută Austro-Ungaria dualistă. Ea a găsit în asasinatul dela Serajevo o justificare și în ultimatul ei un mijloc sigur de război.

În dosul acestui atentat deci stă un întreg lanț de chestiuni cari printr'însul își găsesc cel mai nemerit prilej de a se rezolva. Apare apoi boala originară de care suferă în secolul XX un stat compus din atâtea naționalități și care crede că poate să-și găsească rațiunea de existență în ființa unei dinastii, oricât de veche ar fi ea, sau într'un dualism în care minoritatea maghiară încearcă să conducă și să distrugă celelalte naționalități asuprite. În regimul acesta dualist, dela 1867 încoace, toate naționalitățile, atât prin condițiile exterioare monarhiei, cât mai ales prin cele interne nu au făcut decât să se întărească și să sporească în puterile lor. Chiar cele ce nu și-au găsit un razăm sau o rază de speranță în afara hotarelor, au găsit în propria lor organizare internă puternice mijloace de luptă, ca cehii, polonezii, slovacii și croații.

Cum era să lupte dualismul austro-maghiar în contra acestor impulsuni și din afară și din lăuntru, dacă nu prin războiul de astăzi? De aceea războiul care se duce acum, în contra Sârbilor este de sigur al Austro-Ungariei solidarizate pe o che-

stiune externă, dar în primul rând și mai înainte de orice el este *războiul dualismului* care luptă ca prin distrugerea sau slăbirea Serbiei să obțină stărnirea sau slăbirea spiritului de neatârnare și libertate a națiunilor asuprite sub el. Austro-Ungaria, după cum am arătat împinsă de necesitatea existenței sale nu poate tolera fără priemejdie nici întărirea statelor vecine ei, nici a spiritului de neatârnare al naționalităților sale. A da înapoi, însemnează pentru monarhia austro-ungară, determinarea crizei care poate pune în joc existența chiar a statului.

Ultima atitudine a Austro-Ungariei în conflictul austro-sârb, indiferent deci de legăturile chestiunii orientale cu interesele generale europene, făcea să reiasă în mod clar mai întâi rolul de imixtiune și de preponderență pe care imperiul vecin ținea cu orice preț să-l păstreze în orientul Europei, și în al doilea rând, teama cea mare pe care o avea pentru viitorul lui, față de sprijinul moral sau material pe cari tendințele centrifuge ale naționalităților din hotarele lui le-ar putea găsi în statele înconjurătoare de același neam.

Care puteau fi interesele României, față de această atitudine a Austro-Ungariei, dacă conflictul s'ar fi limitat la războiul austr'o-sârb?

Acest conflict interesându-ne în primul rând el trebuie cercetat deosebit, rămânând ca pe urmă concluziunile cari ar eși asupra intereselor noas-

tre să fie puse în concordanță cu acelea impuse de situațiunea generală europeană.

Războaiele balcanice din 1912 și 1913 și mai cu seamă pacea dela București ne-au arătat în deajuns care sunt interesele noastre în orientul Europei. Din punct de vedere general politic, România, stat relativ mic nu putea decât câștiga din formula ce s'a pus atunci ca Peninsula Balcanică să fie a Balcanilor. Fără de alte revendicări teritoriale dincolo de Dunăre peste acele actuale, interesele noastre la Sud se limitau la cele legate de strâmtoarele dela Constantinopole, prin care trece tot comerțul nostru, la rolul pe care ni-l impunau în toate afacerile orientale situația noastră la gurile Dunării, în sfârșit, la necesitatea menținerii echilibrului între statele dela Sud pentru ca interesele noastre să poată cu eficacitate să fie apărate.

Chestiunea strâmtoarelor este o chestiune europeană la care se interesează în deosebi un stat mare și puternic vecin nouă, Rusia. Interesul nostru este ca această chestiune ca și aceea a Mării Negre să nu se rezolve în mod unilateral prin influența numai a unei singure puteri, ci să i se păstreze caracterul ei de interes european, cum s'a păstrat și Dunării prin comisiunea dela gurile ei. Nu am putea vedea decî cu ochi răi amestecul Austro-Ungariei în rezolvirea regimului definitiv al strâmtoarelor, întrucât acest amestec ar fi tot ca acel al Germaniei, Angliei, Franței

sau Italiei, iar nu numai eșit din lupta de preponderență între Rusia și Austro-Ungaria. Nu ne poate jigni, în interesele ce ne privesc decât politica de exclusivitate, ori de unde ar veni, a ori cărui stat mare.

În conflictul austro-sârb însă, nu s'a pus direct din chestiunile ce ne interesau decât chestiunea păstrării noului regim și noilor principii de neatârnare pe care statele mai mici din orientul Europei le stabiliseră pentru ele la lichidarea ultimelor războaie, și cari de aici înainte trebuia să facă parte din dreptul european. Se nădăjduia că în viitor, statele mai mici ale Europei vor participa la rezolvarea intereselor lor și că prin formula: «Peninsula Balcanică a Balcanilor» amestecul statelor mari ca Rusia și Austro-Ungaria în viața de toate zilele a statelor balcanice va fi dacă nu înlăturat, dar cel puțin scăzut.

Precum nu fusese în interesul nostru prima încercare făcută de diplomația austriacă pentru revizuirea tratatului dela București îndată după iscălirea lui, de asemenea nu putea conveni României nici această a doua încercare, care nu putea decât să justifice și alte intervențiuni în statele de dincolo de Dunăre și să readucă astfel situațiunea pe care tratatul dela București căutase să o înlăture. În adevăr, acest tratat încheiat după al doilea război balcanic și după toate vicisitudinile prin care trecuse statul român până atunci, prin împărțirea teritorială ce făcea, sta-

122917

bilea între statele balcanice un echilibru mai drept. Conflictul austro-sârb, prin slăbirea Serbiei și prin făgăduelile ce să făcea Bulgariei, avea să readucă în discuție împărțirea ce se stabilise în Iulie 1913 la București. Și din acest punct de vedere interesele noastre nu puteau fi paralele cu acelea ale Austro-Ungariei.

Caracterul național ce se dădea conflictului austro-sârb, forma de agresiune violentă cu care începuse și pe care un mare și puternic imperiu o făcea față de un mic stat vecin, produceau o însemnată îngreunare a situațiunii statelor naționale dinprejur. Procedul ce se creia era primejdios și el putea fi repetat nu numai față de alte state vecine, dar chiar alte puternice imperii puteau găsi exemple de imitat, pentru a reveni la o politică de agresiune și de ocupări teritoriale în paguba statelor naționale de curând consolidate în orientul Europei.

În aceste condiții conflictul austro-sârb nu putea fi privit cu ochi buni de opinia publică românească; el întărea și mai mult starea sufletească pe care o formase politica nehotărâtă a Austro-Ungariei din timpul războaelor balcanice și mai cu seamă cererea de revizuire a tratatului dela București.

Dacă conflictul era limitat la cel austro-sârb, interesele noastre ne-ar fi silit să căutăm păstrarea situației create prin pacea dela București. Din punct de vedere al intereselor noastre balcanice slăbirea sau distrugerea Serbiei, ruperea echili-

brului balcanic, reîntronarea imixtiunii unei mari puteri în viața internă a statelor dela Sudul Dunării, nu ne putea conveni precum nu ne poate conveni ca stat cu caracter național, întărirea influenței maghiare în politica externă a imperiului dualist.

În aceste limite ale unui conflict oriental politica noastră ar fi fost continuarea celei așezate prin tratatul dela București, pentru înfăptuirea căreia am avut concursul Germaniei, ca și al Franței și al Rusiei. În concordanță cu aceste interese ale noastre la începutul conflictului austro-sârb guvernul român a declarat statelor balcanice că el va lucra pentru menținerea neștirbită a tratatului dela București.

Această scurtă lămurire lăaturalnică explică înrâurirea ce a avut asupra opiniei publice aceste prime evenimente cari au determinat dela început un curent defavorabil imperiului vecin.

2. Conflictul general.

Conflictul nu s'a limitat însă la războiul austro-sârb. Autorii lui își dădeau de sigur seamă de consecințele ce el trebuia să aibă pentru întreaga pace europeană. Ar fi o greșală ca astăzi când această deslănțuire generală a tuturor intereselor și rivalităților a avut loc, să nu fim seamă decât de consecințele locale ale conflictului

originar și să judecăm interesele noastre exclusiv prin prisma lui lăaturalnică.

În conflictul austro-sârb, sub forma care se punea — adică în afară de chestiunea strâmtorilor — singurele state care puteau fi interesate, excepând pe cele ce iscăliseră pacea dela București și pe beligeranți, erau Italia și Rusia. Cea dintâi prin politica ei adriatică și mediterană, cea de a doua prin politica ei tradițională. Dela războiul din 1866 mai cu seamă imperiul moscovit găsește în orientul Europei o concurență foarte mare în politica austriacă.

Dacă deci conflictul era limitat la cel oriental, interesele noastre se găseau în mod firesc alături de ale Rusiei și Italiei. Conflagrația însă avea să se întindă mai departe. Rusia nu putea, fără să renunțe la politica ei tradițională să rămâe nepăsătoare în fața războiului ce se declarase și care trebuia să aducă înfrângerea Serbiei și deci să reîntroneze preponderența austriacă în Balcani. De aceea imediat după trimiterea ultimatului Serbiei, imperiul rusesc mobilizează. Prin jocul tratatelor de alianță, dar mai cu seamă a diferitelor interese cari impuneau intrarea în război a altor state, conflictul se generalizează, Germania fiind factorul determinant.

Încrezător în forța lui actuală, în avansul ce luase în organizarea lui militară asupra Franței, Rusiei și Angliei, imperiul german avea convingerea că cu cât timpul va trece cu atât această

situație relativă a lui se va slăbi. Rezultatele aplicării serviciului de trei ani în Franța și marile sacrificii bănești ce acest stat începea să facă, sporirea numărului efectivelor militare și în genere a cheltuelilor pentru armată ale Rusiei, neputința pentru flota germană de a ajunge puterea flotei engleze mereu crescânde, organizarea unei noi flote rusești în Baltica, erau indicii sigure că peste trei sau patru ani situația Triplei Alianțe avea să fie îngreuiată. Pe de altă parte, în acest timp chiar rivalitatea în Balcani și Adriatica între Austria și Italia, putea să slăbească și mai mult alianța statelor europene centrale. Paralel cu aceste considerațiuni, sacrificiile mari bănești necesitate de armată apăsau greu asupra unui stat încă fără mari rezerve; în sfârșit un puternic curent militarist având în capul său pe însuși capul statului, formase și întărise credința că Germania trebuia să găsească cel dintâi prilej pentru a se răfui cu vrăjmașii săi.

Conflictul austro-sârb a fost bine venit pentru Germani în starea de spirit în care ei se aflau. Altfel un stat cu o politică externă atât de aproape urmărită ca Germania, dându-și seamă de consecințele ultimatumului austriac, ar fi oprit trimiterea acelei note sub forma în care a fost redactată și care forțamente trebuia să pue foc Europei.

În aceste împrejurări imperiul german nu a așteptat ca Rusia să declare război Austro-Un-

gariei și, luând drept pricină începutul de mobilizare a armatei rusești a declarat războiul imperiului moscovit.

Zorul cu care Germania a transformat conflictul local ce exista într'unul general a avut, după cum am spus, cauze de un alt ordin de cât conflictul austro-sârb. El a fost însă sporit și prin credința că tratatele de alianță vor fi împlinite în favoarea Germaniei, că în deosebi Italia va fi alături de dânsa și Anglia ademenită să rămâe în rezervă cel puțin la început. Credința aceasta s'a arătat însă ulterior greșită.

Germania nu se îndoia că declararea de război pe care o trimetea Rusiei nu va face ca Franța să intre în luptă. De aceea aproape concomitent cu primul lui demers imperiul german își rechemă ambasadorul din Paris.

În momentul când Germania declarase război Rusiei și Franței, Austria nu era în stare de război cu nici unul din aceste state.

Publicarea actelor oficiale făcute de guvernul englez și chiar de cel german, arată că împăratul Wilhelm nădăjduia că Anglia va rămâne de rândul acesta în afară de conflict și că politica tradițional practică a acestui stat, va găsi o justificare de a sta la o parte, în garanțiile pe cari Germania i le-ar fi dat de a nu ataca coastele Franciei și de a nu lua din teritoriile europene ale Republicii Franceze. Imperiul german

nu avea interes să rezolve deodată diferendul ei cu Rusia și Franța și stăpânirea mondială ce voia să răpească comerțului și navigației engleze.

Violarea neutralității, Belgiei a întrerupt tratativele cari se urmau și astfel Anglia a găsit o motivare pentru imediata ei intervenire. Germania care spera să treacă fără greutate prin Belgia, violându-i neutralitatea și-a creiat un nou vrăjmaș în acest stat mic dar cu o mare râvnă de a-și păstra neatinsă neatârnuirea. Ea în același timp a grăbit intrarea în lupta a Angliei atât de interesată ca Germania să nu se așeze la Gurile Escautului. Și tot astfel înșelată a fost Germania în credința ei că Italia, va urma fără șovăire atitudinea luată de împăratul Wilhelm. Acest regat nu s'a crezut silit să ia parte la lupta în care Austria și Germania ataca, și în care prin conflictul austro-sârb se tindea la întemeierea preponderanței statului austro-ungar în Peninsula Balcanică și indirect în Adiratica. Prevenită asupra ultimatului austro-ungar și cunosătoare a urmărilor lui, Italia de sigur ar fi căutat și de rându-l acesta ca în August 1913 să oprească acest act și deci războiul austro-sârb. Nesolidarizată în acest conflict local, ea nu se considera obligată prin tratate să servească niște interese cari nu puteau concorda cu ale ei. În același timp pe lângă nevoia de a-și asigura coastele ei, motivele cari împingeau Germania să

intre în luptă cu Rusia și Anglia nu erau de aceleași ordine și importanță pentru regatul italian.

O situație analoagă era creiată și statului român care nici el nu era prevenit și solidarizat, și care după cum am arătat mai sus nu putea vedea cu liniște roadele probabile ale conflictului austro-sârb pentru menținerea noului echilibru balcanic în care era atât de mult interesat.

Astfel solidarizarea Germaniei cu Austro-Ungaria în conflictul sârbesc a adus de fapt conflagrația generală și a schimbat caracterul local sau regional al conflictului.

Odată schițate în treacăt cele câteva momente cari au determinat această conflagrație generală, să continuăm a cerceta mai departe cauzele reale ale acestui război care se întinde dela coastele occidentale ale Europei până la cele orientale ale Asiei, și cari tocmai prin depărtarea statelor beligerante sunt foarte variate.

3. Conflictul ruso-austriac.

Din războiul austro-sârb, trebuia să decurgă în mod natural conflictul ruso-austriac determinat de lupta de întâietate în balcani a celor două imperii.

Neavând o altă eșire spre Sud decât Marea Neagră și strâmtori, Rusia nu s'a putut, nici o dată desinteresa dela regimul care se va stabili

în orientul Europei. Politica aceasta și-a găsit în trecut manifestările ei prin luptele și rivalitățile ce au existat între dânsa și imperiul otoman. Subt forma acordării protecțiunii popoarelor creștine din orientul Europei, Rusia și-a servit încontinuu un real interes al ei, pe care l-a urmărit cu tenacitate dela Petru cel Mare până astăzi. Impărțirea aproape totală a teritoriului european al Turciei și consolidarea statelor naționale creștine pe urmele acestui imperiu au schimbat caracterul politicei rusești. Rusia nu mai poate găsi nici în rivalitățile dintre statele balcanice un punct de sprijin, nici în politica de ocrotire a creștinilor, nici chiar în politica sa panslavistă. Ea este astăzi cu Serbia în contra Bulgariei, deși amândouă state slave. De aceea de aici înainte politica rusească în Balcani nu se va mai putea ascunde subt aspectul de desinteresare ce i se dedea până aici, ci va apărea din ce în ce mai mult cauza reală a acestei politici, adică pe lângă concurența dintre cele două mari imperii pentru întietate în orientul european, și interesele ei reale asupra cheilor Mării Negre.

Austro-Ungaria, stat eterogen în care populația slavă este într'o proporție relativ mare, nu-și mai poate păstra caracterul german de altădată. Politica ei în Polonia austriacă, în Croația și Dalmația, Bosnia și Herzegovina, chiar în Bucovina față de ruteni, arată că peste tot unde elementul german nu are preponderanță slavii din imperiu

găsesc ajutorul statului pentru dezvoltarea lor națională în detrimentul celorlalte naționalități ca italienii, sârbii și românii. Austro-Ungaria de câte ori va avea o politică în realitate neatârnată poate împiedeca întărirea panslavismului sub forma politică prin dezvoltarea izolată a diferitelor popoare slave, ea nu are însă, și din ce în ce mai puțin nu poate avea, o politică antislavă, fără ași crea mari greutăți în interior. Chiar ca o sucursală a imperiului german, Austria nu va putea stânjeni dezvoltarea națiunilor slave, dar ar putea stânjeni acțiunea pe care Rusia ar voi să o facă pentru dezvoltarea slavismului sub influența politică directă a ei, adică acțiunea panrusă.

Lupta între Austro-Ungaria și Rusia ia prin urmare din ce în ce mai mult caracterul luptei de preponderanță economică și politică asupra orientului european, în afară de chestia generală de rasă. În aceste condiții Austria poate pune în programul ei de astăzi întărirea Bulgariei în dauna Serbiei, liberarea Poloniei rusești și chiar crearea statului Ucrainian, adică întărirea unor state slave existente sau ce se vor înființa.

Astfel în războiul austro-rus își caută rezolvarea două cauze: politica de preponderanță în orientul Europei a celor două mari imperii și al doilea tendința fiecărui imperiu de ași satisface nevoile, pretinzându-se ca ocrotitor al națiunilor slave pe cari în realitate vrea să le subjuge politicește și economicește.

Acest conflict dintre cele două imperii vecine redeşteptând atât într'un stat cât și în altul veleitățile de neatârnare națională în diferitele popoare existând sub dominațiunea lor, va aduce după război o știrbire puternică statului învins. Pentru Rusia, atât de întinsă, știrbirea poate să nu aducă decât o slăbire, pentru Austro-Ungaria însă o știrbire teritorială poate fie primul act al unei împărțeli definitive.

În aceste condiții situația relativă a celor două imperii vecine ne interesează direct, și de aceea conflictul austro-rus altoit pe cel austro-sârb, poate influența atitudinea ce trebuie să urmăm pentru a salvarda interesele noastre.

După cum reese din prima parte a acestei expuneri, în situația actuală a statelor balcanice interesul nostru este ca pe lângă neimixtiunea puterilor mari între aceste state și menținerea rolului nostru în echilibrul balcanic, să păstrăm chestiunii strâmtorilor și Mării Negre caracterul ei de interes european. Fără a subjugă acțiunea noastră aceleia a Austriei sau a Rusiei putem lega interesele noastre de-ale celorlalte mari puteri interesate la un regim de libertate și egalitate în aceste chei ale Mării Negre. Avem să ne temem în Marea Neagră și la strâmtori și de preponderența Rusiei ca și de a Austro-Ungariei, doritoare direct de a stăpâni întreaga Dunăre cât și de a influența indirect împingând fără voce regatul bulgar spre Constantinopol. Din acest

punct de vedere conflictul austro-rus ne-ar conduce ca prin politica noastră să fim din partea statelor mai depărtate cari au însă interes de a păstra strâmtorilor un regim internațional de libertatea și egalitate sau de a servi politica statului mai puțin primejdios pentru exclusivitatea de care ne temem. Din nenorocire însă conflagrația este atât de generală încât din statele interesate mai depărtate de noi, Italia singură a rămas până acum în afară de război, deci nelegată de interesul Rusiei sau al Austro-Ungariei.

Cea de a doua cauză a conflictului austro-rus ne-ar putea sili să alipim acțiunea noastră de aceia a unuia din cele două mari state vecine. Din punctul de vedere al politicii de rasă credem că politica rivală a ambelor state conduce de fapt la întărirea slavismului, prin întărirea popoarelor slave pe cari le cuprind. După cum am văzut mai sus deosebirea se pune mai mult din punct de vedere politic. Din acest punct de vedere interesele noastre ar fi legate de acelea ale menținerii echilibrului între cele două mari imperii vecine.

Concluzia definitivă asupra acestui punct însă, nu se poate trage decât după ce vom examina și celelalte faze ale conflictului general, în legătură cu interesele statului și neamului nostru și puțința de a le servi cu mai multă si-

garanță. În același timp nu trebuie să uităm că se cuvine să ținem seamă și de situația în care se găsește un stat mic a cărui atitudine este adese ori impusă prin desfășurarea evenimentelor.

4. Conflictul germano-francez.

Conflictul germano-francez nu a fost impus de interese imediate, ci mai mult ca o lichidare a trecutului. Germania nu se putea teme de o concurență franceză pe uscat ori pe mare. Franța avea o înrâurire directă mai ales prin ajutorul ce ea poate da celorlalte două state Rusia și Anglia, realele concurente ale Germaniei.

În caz de învingere Germania nu are interes de a distruge Franța prin împărțiri teritoriale importante; ea i-ar cere probabil mari despăgubiri bănești și unele garanții contra unei agresiuni viitoare. Rolul însă pe care Germania învingătoare și cu populație numeroasă năzuește să-l joace în lume prin comerțul și navigația ei îi impune o politică colonială. Venită în urmă în concertul puterilor mari, Germania nu a putut încă să-și creeze punctele de reazem necesare pentru această politică mondială. Imperiul german nu dispune decât de două colonii în Africa împărțită de curând, de una în Oceania, de teritoriul Kiao Ciau în China și de nici un punct de reazem în America. Iată de ce Germania victo-

rioasă ar căuta probabil să răpească o parte din coloniile franceze, neputând să ia din cele engleze. Războiul franco-german pune deci în joc și un interes mondial pe lângă cel al echilibrului european. În ceea ce privește acest echilibru, dela războiul din 1870, Franța prin ea însăși nu și-a mai putut recăpăta rolul de altădată și influența ei nu a putut să se manifeste decât prin alianțele cu alte state și nu prin singura ei acțiune.

Depărtarea Republicei Franceze de noi nu ar da războiului franco-german un interes direct pentru noi, ci numai prin rezultatele ce ar avea atât pentru echilibrul european, cât și pentru slăbirea popoarelor de aceeași gintă cu noi.

Din punctul de vedere al echilibrului ne interesează în deosebi puterea relativă a statelor mari din imediata noastră apropiere, pentru ca prin egalizarea acestor forțe existența statelor mai mici să fie cu puțință.

În ceea ce privește înfrângerea sau slăbirea unui stat latin, întrucât politica externă a statelor astăzi nu mai este condusă de simțăminte altruiste, ci de un imediat interes al lor, ar fi o naivitate să credem că Republica Franceză va face o politică favorabilă nouă numai din cauza originii noastre comune. Sunt alte interese de ordin mai imediat care pot conduce această apropiere. Istoria celor patruzeci de ani din urmă este o probă în această privință. Depărtarea Franței de noi, rolul luat de această republică în politica europeană

orientală în acest interval, face ca interese de un alt ordin să conducă politica ei externă.

Tot astfel nu credem, în ceea ce privește interesele noastre, că este locul de a insista asupra caracterului social sau civilizator ce ar vrea să se dea conflictelor actuale. Autocrata și mai înapoiata Rusie se găsește laolaltă cu Republica Franceză și izbânda Triplei Înțelegeri cât și a Dublei alianțe nu poate reprezenta un regim viitor mai democratic sau mai autocratic, mai barbar sau mai înaintat în Europa. Izbânda finală a oricărui va fi, nu va putea să înlătore efectele reale ale războiului general pentru civilizația europeană, ori sguuirile sociale pe cari în mod fatal le va aduce. Ea nu va putea nici să schimbe pentru multă vreme starea de pace armată viitoare, și deci, militarismul excesiv care domnește din nenorocire în Europa de astăzi și în deosebi în Germania.

Deci, din punctul de vedere al intereselor noastre imediate, conflictul germano-francez nu ne interesează decât indirect. Acest război nu poate să aibă înrâurire decât prin alianțele statelor beligerante și în deosebi, prin ajutorul pe care îl dau indirect la două mari imperii imediat vecine nouă: Franța, politicei Rusiei în Orient și Germania Austro-Ungariei.

După ce am văzut până aci interesele noastre puse în joc de conflictul ruso-austriac și înrâu-

rirea ce poate avea pentru noi izbânda unuia sau altuia din aceste două state, să căutăm a analiza o altă față a conflictului.

5. Războiul Ruso-German.

Germania nu a avut până acum cu Rusia un conflict de interese reale și imediate. Revindicările teritoriale pe cari aceste două mari imperii au a le face unul dela celalt sunt de puțină importanță (Provinciile Baltice). Politica ambelor imperii în Polonia până la acest război a fost neconținut aproape aceeași; în Persia și chiar în Asia Minoră ambele imperii au găsit în dese rânduri înțelegeri de făcut (chestia căilor ferate). Astfel relațiunile dintre aceste două state au permis, până în ajunul conflictului actual, înțelegeri cari au dat Franței în dese rânduri îngrijorări asupra solidității alianței sale. Mai mult, Germania în continu a găsit în Rusia un câmp favorabil pentru desvoltarea politicei sale economice. Este adevărat că acțiunea Germaniei în Anatolia prin calea ferata a Bagdatului a dat de câțeva vreme acestui Imperiu un amestec direct în Turcia, influență întărită acum în urmă prin misiunile militare trimise acolo. Această politică a dat naștere unui interes al Germaniei în regimul viitor al strâmtorilor și al Constantinopolului, cap de linie pentru penetrația în Asia Minoră a căilor ferate germane. Această imixtiune încă

nouă nu a produs în trecut nici un conflict important între cele două imperii.

De aceia până acum politica germană antirusă nu și-a găsit rațiunea ei nici în lupta dintre Germania și slavism, cum se susține că ar fi caracterul conflictului actual, nici în afacerile orientale ale Germaniei. Bismark chiar, în memoriile lui, susținea că Constantinopolul trebuie să revie Rușilor.

Ceeace a condus Imperiul german la războiul cu Rusia au fost :

1. interesele menținerii statului austro-ungar în care speră să găsească un sprijin viitor de tot soiul, și menținerea astfel a echilibrului european în favoarea sa ;

2. în parte, alianța franco-rusă din instinct de apărare ;

3. în fine, dorința de a păstra o situație de preeminență în politica europeană, în care Germania, atotputernică sub Bismark, găsea în acțiunea Triplei Înțelegeri o mare piedică.

De aceia, putem zice, că conflictul germano-rus, desigur de prevăzut și mai acut pentru viitor prin concurența politică și economică a două state pline de viață și viitor, nu-și căpătase încă până azi toată acuitatea lui ; el a fost mai mult produs prin anticipație din cauza celorlalte interese în joc. Politica curat filo-rusă a Prusiei și Germaniei dela războiul Crimeei până după congresul dela Berlin și, de cruțare a intereselor

imperiului moscovit de atunci încoace, este proba cea mai bună a caracterului relațiilor de până astăzi a acestor două state.

Desvoltarea puternică a statului german după 1870, paralelă cu aceea a Rusiei, trebuia forțamente să aducă lupta de toate felurile între aceste două state pentru preponderența viitoare în politica europeană. Franța înlăturată, Anglia izolată pe insulele ei, Rusia în deosebi prin politica panrusă poate fi o concurentă serioasă pentru acțiunea continentală a Germaniei.

Conflictul ruso-german având acest caracter, el ne interesează direct prin lupta viitoare ce nu face decât să înceapă azi. El ne interesează și prin înrâurirea ce poate avea asupra condițiilor de existență și propășire a celor două mari imperii vecine nouă.

Putem prevedea depe acum însă, că oricare ar fi rezultatele războiului acesta, el nu poate avea pentru nici unul din cele două imperii consecințele grave pe cari le poate avea pentru Austro-Ungaria sau Anglia, ori le-a avut pentru Franța războiul dela 1870.

După o înfrângere oricât de puternică, imperiul german, stat civilizată, cu o cultură și viață națională proprie în toate direcțiile, nu se va desmembra, ci plin de viață cum este el va rămâne și în viitor focarul către care vor merge toate aspirațiile naționale germane.

Tot astfel, oricât ar lua Germania învingătoare

din provinciile baltice, ar da statelor Poloniei sau Ucraniei reînființate și chiar României, Rusia va rămâne ca stat național.

Pentru unul sau altul din imperii va fi o slăbire materială și morală momentană, o pierdere a preponderenței sale, dar nu o distrugere sau o eclipsare pentru mai multă vreme din activitatea politică și economică a Europei. Ambele state au un sâmbure național suficient, sunt formate din popoare într'o perioadă de creștere puternică în viața lor; ele vor relua repede mersul lor normal. Pentru Germania mersul normal ca stat național va fi alipirea Germanilor rămași în afară de imperiu. Pentru Rusia mersul normal va trebui însă să sufere oarecare schimbări. Intinderea prea mare a acestui imperiu, propășirea statelor mari dela apusul și mai cu seamă dela răsăritul său, îl vor supune de sigur încă la crize până la cristalizarea definitivă a statului în limitele naționalității pur rusești. O învingere pe care Rusia ar suferi-o, ar putea să accelereze aceste crize, însă nu va face cu neputință consolidarea unui stat rus național în răsăritul Europei.

Reînființarea probabilă a statului polonez, azi sub forma de autonomie mâine de neatârnavare completă, va stavili de sigur la urmă hotarele naționale ale Rusiei dinspre Austria.

6. Conflictul anglo-german.

Adevăratul conflict de interese reale și momentane care putea aduce războiul, este cel dintre Germania și Anglia. El este urmarea firească a concurenței mondiale, ce-și fac aceste două state, și a rolului pe care imperiul german năzuiește să-l joace în lume și la care nu poate ajunge fără a înlătura pe englezi.

Caracterul chiar al acestui conflict face că el nu ne poate interesa decât indirect, prin influența pe care intrarea în acțiune a Angliei o poate avea asupra conflictelor continentale actuale. Rivalitatea anglo-germană nu se manifestă nici în Mediterana, nici la Constantinopole, ci pe mările depărtate de noi. De când Anglia și-a asigurat prin canalul de Suez și insula Cipru calea Indiilor, ea se desinteresează în bună parte la chestia strâmtorilor și chiar la căile ferate anatoliene. În ziua însă când Rusia va relua o situație de preponderență, este de prevăzut că interesele Angliei atât cele europene cât mai cu seamă cele din Persia și Indii, fiind puse în joc prin nevoia de a da Siberiei o eșire la Sud, vor reinvia rivalitatea de altădată între imperiul moscovit și cel britanic.

7. Conflictul belgo-german.

Conflictul belgo-german nu ne-ar putea interesa direct prin urmările teritoriale ce-ar putea avea, dar ca și distrugerea statului național sârbesc, indirect, prin precedentul ce s'ar crea în lupta dintre statele mari și mici. Pacea dela București dând puțința statelor balcanice să-și rezolve ele singure problemele lor, stabilise un principiu nou în dreptul internațional de solidaritate a statelor celor mici și de neimixtiune a celor puternice în afacerile lor proprii. Agresiunea Germaniei înlătură pentru multă vreme nădejdea statelor mici că în civilizația modernă vor găsi puțința stabilirei în favoarea lor a unui regim de neutralitate garantată. Precedentul Belgiei va sili aceste state nu numai la armamente costisitoare, dar pe cele mai slabe și la alipirea politiceii lor de a unui puternic vecin, pentru a-și apăra la caz de nevoie hotarele și teritoriul.

8. Conflictul japonezo-german.

Intrarea Japoniei în conflictul european, nu ne poate interesa decât indirect, prin situația favorabilă ce crează Rusiei. Fără a crede că armatele japoneze vor putea să aibă vre-o înrâurire directă pe câmpul de răsboiu european, alianța Japoniei cu Tripla Înțelegere va permite imperiului rusesc să-și concentreze toate forțele în Europa.

În analiza de mai sus n'am crezut că trebuie să insistăm asupra caracterului general al conflictului actual și asupra influenței pe care rezultatele lui o poate avea pentru îndrumarea viitoare a civilizației europene sau mondiale. N'am făcut-o, fiindcă această chestiune nu poate intra în cadrul acestui studiu în care am căutat să cercetăm numai interesele noastre directe în legătură cu războiul actual. Ca stat mic nu putem avea năzuința de a schimba cumpăna în mijlocul unui conflict cum nu s'a mai pomenit în istorie, ci numai de a salvarda interesele noastre proprii. În legătură cu aceste interese ne-am țărmurit cercetarea noastră.

După cum se vede din cele arătate mai sus numai conflictele sârbo-austriac, austro-rus, ruso-german, adică în care intră în joc un stat vecin nouă, ridică în mod direct nevoi de-ale noastre. Modul în care se vor rezolva aceste conflicte va înrâuri asupra condițiilor normale de existență și de propășire a noastră ca stat; de echilibrul statelor înconjurătoare va depinde nu numai puțința unui trai pacinic, dar și rezolvirea chestiilor încă în suspensie și care interesează direct propășirea noastră pe teren național sau economic.

Nu s'a pus dela început rezolvirea definitivă a chestiei strâmtorilor, nici aceea a îndeplinirii tuturor aspirațiilor noastre naționale, dar desigur că de rezultatele luptei actuale va depinde și soluția ce se va da mâine în această pri-

vință. Ceeace trebuie însă să cercetăm pentru a lămuri și mai bine atitudinea ce ni se impune este în care din aceste conflicte interesele în joc pot găsi o rezolvire definitivă. Negreșit că atitudinea noastră va fi diferită, după cum suntem la începutul sau la sfârșitul procesului ce se desfășoară.

Trebue dela început să înlăturăm interesele isvorâte din conflictele belgo-german, franco-german și anglo-german; prin natura lor, după cum am văzut mai sus ele nu pot avea, ori în ce parte ar fi victoria, urmări directe.

Rivalitatea anglo-germană nu poate găsi în acest prim război o soluție imediată din cauza forței marinei de război engleză. Acest conflict nu va împedeca însă dezvoltarea comerțului și marinei de comerț germane și deci, față cu neputința distrugerii Germaniei și nici a flotei și coloniilor engleze în starea marinei de război germană, nu vom asista de rândul acest decât la prima fază a conflictului. Tot astfel și temerea Japonezilor de concurența Germaniei în Pacific nu-și va găsi o rezolvire decât odată cu rivalitatea forțată ce există în acelaș ocean între imperiul japonez și Statele Unite ale Americii sau ale Australiei. Iată de ce este de prevăzut că intrarea Japoniei în conflictul actual va avea mai cu seamă urmări prin conflictele la cari va da loc în viitor. Din acest amestec însă și din rezerva în care stau Statele Unite, putem prevedea că lupta de dominație în Oceanul Pacific și în teritoriile udate

de acest Ocean, va fi mai mult între statele noi ce se ridică pe celelalte continente. Conflictul actual între mai toate statele europene cu colonii, nu va putea însă prin istovirea ce va face, de cât să înlesnească această deplasare sau slăbire a eghemoniei europene în lume.

După cum am văzut conflictul germano-rus nu face decât să înceapă. State tinere dar inegale ca civilizație și dezvoltare economică, concurența lor este în prima ei fază. Conflictul dela nord de azi austro-rus și ruso-german nu va avea efectele sale totale decât mâine la sudul oriental al Europei. Când pe acest conflict se va altoi după cum este de prevăzut acel al statelor balcanice interesate și al Italiei, se va pune chestia regiului în Mediterana, în strâmtori și în Marea Neagră, precum și a echilibrului balcanic.

Aceasta va fi a doua fază în care pare că intră diferendul actual. Deodată cu el, și ca urmare directă a războiului de azi, se va pune pentru Germania, a cărei existență este asigurată, întrebarea dacă în viitor ea mai poate pierde din forțele sale susținând cu mari sacrificii un stat eterogen ca cel austriac și a cărui menținere de aci înainte va fi din ce în ce mai grea. Este probabil că atât politica nedibace a Austro-Ungariei, cât și valoarea ei armată, va aduce pe Germania la convingerea că își istovește în mod inutil puterile sale pentru menținerea stărei actual. În aceste condiții Germania va fi adusă, să a în

mână în Orient interesele pe care le apăra imperiul dualist până aci. Italia, Turcia,¹⁾ Bulgaria. România, și Grecia interesate la a doua fază a chestiei orientale și care au stat până azi în rezervă, vor avea desigur de spus cuvântul lor fie în rezolvarea chestiei strâmtorilor, fie în aceia a situației ulterioare a Austro-Ungariei. Conflictul germano-rus va mai găsi în Orient, împrejurul intereselor Germaniei în Anatolia, o nouă cauză care va fi mai reală decât aceia de preponderență pe care o urmărește azi Austro-Ungaria.

După cum s'a zis foarte bine, drumul la Constantinopole merge prin Viena. Conflictul austro-rus va rezolvi în Galiția sau în Polonia preponderența în orientul Europei și, viitorul regim al basinului oriental al Mediteranii. Dar oricare ar fi rezultatul războiului actual, rezolvarea definitivă a acestei chestiuni se va face numai după ce cei ce doresc să meargă la Constantinopole vor trece și prin Berlin. De fapt prin conflictul germano-rus se va rezolvi întreaga chestie orientală.

Iată de ce credem că conflictul actual nu este decât în prima lui fază și, că dacă el poate da o îndrumare pentru viitor, rezolvirea chestiilor care ne interesează direct pe noi în orient nu poate eși decât din evenimentele de mâine adică rezolvirea chestiei orientale (strâmtori și Marea Neagră) și situația viitoare a Austriei.

---

¹⁾ Turcia a intrat ulterior în război.

Am arătat care sunt în trăsături generale interesele noastre în legătură cu conflictele ce s'au ivit între statele europene. Prin această cercetare credem, că am stabilit unele trăsuri generale care vor înlesni precizarea atitudinii noastre față nu numai de aceste cauze determinante ale unui conflict așa de general și pe care un stat ca al nostru nu le poate schimba, dar mai cu seamă față de evenimentele ce s'au succedat dela începerea războiului încoace. Ele au determinat o situație de fapt care în primul rând stabilește directivele atitudinii ce ni se impune.

II.

Războiul general și orientul Europei

Am arătat în capitolul precedent cauzele diferitelor războaie care compun actualul conflict general și, care din interesele puse în joc sunt chemate să înrăurească mai direct asupra condițiilor de trai ale statului nostru. Complexitatea chiar a acestor conflicte, varietatea intereselor ce nasc din ele, fac ca concluziile trase pentru fiecare conflict în parte să fie adesea ori în discordanță.

Din analiza făcută reamintim că din războiul general, conflictul austro-sârb și cel austro-germanorus sunt cele care ne interesează mai direct. Războiul austro-sârb fiindcă pune în joc echilibrul în Balcani, pacea dela București din 1913, chestia naționalităților din Austro-Ungaria și un principiu de conservare, prin agresiunea ce face un stat mare vecin nouă în contra unui stat mic. Limitat la acest conflict, ori care ar fi fost interesele noastre n'am fi putut avea nici un amestec direct și n'am

fi putut prin acțiunea noastră stavili acțiunea austro-ungară.

Războiul austro-rus strâns legat de cel germano-rus este acel ce ne izbește mai direct, ridicând interese imediate și de căpetenie ale noastre. Nu ne poate fi indiferent, nici echilibrul statelor mari vecine nouă din rivalitatea cărora am profitat totdeauna, nici ocuparea unor teritorii rupte dela unul din aceste state și locuite de conaționali ai noștri, nici succesul panrusismului sau al pangermanismului în orientul Europei.

În afară de influența pe care aceste două conflicte, o pot avea în mod direct pentru condițiile viitoare de trai ale țării sau neamului nostru, este incontestabil că aceste condiții vor fi influențate și prin situația ce vor crea conflictele dintre celelalte state. Deși conflictul general european se desfășoară mai cu seamă pe câmpurile de război din Nord-Vestul și Nord-Estul Europei, efectele sale se vor resimți mai mult în regiunile depărtate de aceste câmpuri. Oricât de crâncenă ar fi învingerea, — și se pare că ea nu mai va fi atât de hotărâtoare — schimbările teritoriale cele mai importante în Europa nu vor avea loc în dauna teritoriilor europene ale Germaniei, Franței sau Angliei. Până azi cel puțin este de prevăzut că ele se vor întinde mai întâi în coloniile depărtate, și apoi, în regiunile încă neconsolidate din punct de vedere național, ca în regiunile Poloniei de altădată, în cele stăpânite de Statul eterogen austro-ungar

sau în cele coprinse în şubredul imperiu otoman. Ca în ori care sdruncinare puternică, efectele războiului se vor resimţi în partea cea mai slabă politiceste a acestui continent, în orientul lui.

Războaiele balcanice din anul 1912 şi 1913, au fixat în limitele sale mari împărţirea Peninsulei Balcanice. Înăuntrul acestor limite se vor putea face modificări, însă probabil de rândul acesta radicale fără schimbări teritoriale. Chestiunea mare orientală de rezolvat şi al cărui regim viitor se va îndruma în bună parte pe câmpiile de luptă de azi, este aceea cu caracter european, a Constantinopolului, a strâmtorilor, a basinului oriental al Mediteranei, a întregului basin al Mărei Negre şi al Dunărei, precum şi a teritoriului turcesc asiatic.

Iată de ce rezultatul conflictului general — în afară de acel al conflictului în care Austria şi Rusia sunt direct amestecate, — prin influenţa ce va avea asupra Orientului Europei, ne interesează direct. Dar aceste rezultate finale ale războiului general vor fi influenţate şi de aspiraţiile statelor vieţuind în aceste regiuni şi care se vor resimţi mai mult sau mai puţin puternic, după cum aceste state vor participa şi ele sau nu la conflictul actual sau la cele ce probabil vor izvorî ulterior dintr'ânsul.

Înainte de a duce mai departe analiza ce am început, pentru lămurirea cauzei este deci nevoie să cercetăm care sunt aspiraţiile şi situaţia statelor interesate la regimul din Orient încă neutre,

însă poate mâine beligerante¹⁾. Le vom lua dea-rândul.

Turcia, care și-a pierdut aproape tot teritoriul european după războiul balcanic din 1912 – 1913 a rămas cu două chestiuni nerezolvate, aceea a repartizării între statele balcanice a datoriei publice aferente teritoriilor luate de alte state și aceea a posesiunii insulelor din Marea Egee (Dodecanezul). Imperiul otoman s'a opus în deosebi la cedarea insulelor care comandă intrarea în Dardanele (Imbros și Tenedos) sau coastele Asiei Minoare (Mitilene și Chios). Aceste insule sunt azi ocupate de fapt de Grecia în urma războiului balcanic, iar altele de Italia în urma celui tripolitan. Acest conflict nerezolvat încă, a înlesnit apropierea Turciei de Bulgaria, nemulțumită de împărțeala Macedoniei făcută prin pacea dela București și de cedarea Salonicului și Cavalei statului grec. Conflictul general a venit însă să schimbe caracterul acestui diferend mai mult local. Turcia îndemnată și sprijinită de Germania, caută ca din învâlmășeala actuală să recapete situația pierdută. Conducătorii săi de astăzi foarte hotărâți, cred că cu ajutorul material al imperiului german Turcia poate să își reia rolul de altădată și să facă să se întoarcă către Califul din Stambul aspirațiile întregii lumi musulmane; ei văd în acelaș timp distrugerea statului lor în cazul unei învin-

¹⁾ Acest articol a fost scris înaintea intrării Turciei în acțiune.

geri a Triplei Înțelegeri. Doui ani abia după învingerile din Tripolitania, dela Lule Burgas și Kumanovo, oamenii politici turci împinși de cei germani, nădăjduesc că vor putea să readucă cel puțin Egiptul și Caucazul sub conducerea imperiului otoman și să ridice populația mahometană din Persia contra Rusiei, și din Indii și Afganistan contra Angliei.

Intrarea în acțiune a Turciei poate aduce o diversiune și să silească pe Ruși să trimeată o parte din trupele lor în Caucaz și flota spre Bosfor; această atitudine o poate sili pe Grecia să intre în luptă, ea nu va mai putea însă să asigure în mod statornic chiar în caz de victorie a Dublei Alianțe stăpânirea teritoriilor pe cari Turcia vrea să le ocupe din nou. Organizarea teocratică a imperiului otoman nu mai corespunde cu condițiile esențiale pentru asigurarea existenței unui stat modern. Orice victorie însă a Triplei Înțelegeri ar atrage după atitudinea luată de Turcia sub acțiunea Germanilor la Constantinopole, o nouă desmembrare a Turciei; s'ar pune astfel în mod fatal chestia strâmtorilor, a Mărei Negre, a coastelor Asiei Minore și a insulelor Mărei Egee.

Grecia în afară de conflictul special ce are în curs cu Turcia și Bulgaria în urma războaielor balcanice, este unul din regatele cele mai interesate la regimul viitor al Mărei Egee. Dispunând azi de toată coasta răsăriteană a Peninsulei Balcanice din spre această mare, dobândind în urma

războiului din 1912 și 1913 Salonicul, Cavala și insula Creta, ocupând pe cele mai multe din insulele Mării Egee pe unele cu dreptul și pe altele cu forța, Grecia stăpânește de fapt acea lume greacă de sine stătătoare formată de basinul intern al acestei mări. Această aglomerație de insule și coaste strâns legate între ele au avut în timpul Greciei antice viața pe care elenismul de azi speră să o reînvieze sub auspiciile Regelui dela Atena.

Pe această cale, mai mult chiar decât pe calea de uscat, azi închisă prin ocupația coastei tracice de Bulgari, Grecia crede să-și îndeplinească visurile imperialiste de reîntronare în Bizanțul de altădată a culturii și a civilizației grecești.

În situația actuală însă a conflictului armat, ocupată să-și reîmprospăteze forțele și să organizeze noile teritorii cucerite în 1913, Grecia ar dori să rămână în pace și cel mult să-și consolideze fronturile înspre nehotărâta și părăsita Albania. Aci interesele Greciei, puse sub cererea de autonomie a Epiroților, pot să vie în contradicție cu acele ale Italiei, atât de interesate în regimul viitor pe coastele Adriaticei. Este de prevăzut însă că orice amestec mai direct al Italiei, va aduce limitarea veleităților grecești în această direcție ¹⁾.

Punerea însă în joc a intereselor de care vorbim, atitudinea agresivă și solidară a Turciei și Bulgariei, alianța Greciei cu Serbia, pot sili pe

¹⁾ Această înțelegere s'a și făcut ulterior. Italia a ocupat Valona și Durazzo, iar Grecia Epirul.

regatul elen să iasă din expectativă. Odată conflictul armat deslănțuit, și o nouă împărțire a Turciei posibilă, este aproape sigur că aspirațiile mai depărtate ce am arătat mai sus ale regatului grecesc vor lua o formă mai imediată și mai concretă.

Față de aceste aspirații și de slăbiciunea imperiului otoman, *Bulgaria* nu uită nici înfrângerile avute în 1913, dar nici trecutul glorios al țarilor bulgari de altă dată. În afară de diferențele imediate și locale în suspensie ce ea crede că are cu Serbia, România și Grecia, regatul vecin își reamintește de timpurile lui Simeon cel mare și lui Ioanișiu, când imperiul bulgar se întindea dela coastele Adriaticei până sub zidurile Bizanțului. Hărțile oficiale ale Mării Bulgarii, titlul de țar pe care și l'a luat regele Ferdinand în vechia capitală a acelui imperiu, cererea Rostovului de pe Marea de Marmara la conferința puterilor dela Londra, trebuie să arate îndestul care ar fi năzuințele imperialiste ale Bulgariei moderne, când condiții prielnice ar înlesni manifestarea lor. Ca și pentru Grecia, o nouă slăbire a Turciei și putința unui nou regim la Constantinopol, ar da loc la aceste manifestări.

Până atunci însă Bulgaria are un program mai imediat de îndeplinit: revendicări teritoriale (Macedonia, Cavala, Salonicul, cadrilaterul român, dacă nu întreaga Dobroge), adică desființarea tratatului dela București. Ea își dă seama că aspirațiile de care vorbim mai sus nu vor putea fi

împlinite decât după ce o parte cel puțin din aceste revendicări nu vor fi realizate.

Bulgaria găsește astfel mai mult în Grecia decât în Serbia rivala ei viitoare pentru lupta de stăpânire a coastei Mării Egee și a Constantinopolului.

Eșirea Serbiei în Adriatică prin Bosnia și Herzegovina, ar putea înlesni acestui regat retrocedarea unei părți din Macedonia și deci reduce rivalitatea sârbo-bulgară dacă el nu ar găsi o rezistență în aliata sa de la Sud.

Aceste viitoare aspirații ale Greciei și ale Bulgariei pe care slăbiciunea Turciei și intrarea ei în conflictul general poate să le silească să se manifesteze, vor complica chestia de interes european a Constantinopolului cu una cu caracter local și mai imediat, de care va trebui să se fie seamă.

Nu este nevoie să insistăm acum asupra interesului pe care România îl are în stabilirea unui regim normal la cheile Dunării și ale Mării Negre.

În afară de aceste state scăldate de apele Mării Egee, *Italia* este direct interesată la regimul din Mediterană și Adriatică și, dela războiul tripolitan prin ocuparea câtorva insule, la regimul Mării Egee.

Situația geografică a ei, înaintarea cismei italiene în mijlocul Mediteranei, lungimea mare a coastelor impune Italiei o anume politică maritimă necesară asigurării desvoltării ei pașnice. Evenimentele din urmă au făcut să apară și mai clar cât de lesne pot fi primejduite porturile și coastele unei țări al cărui teritoriu este format

de o limbă de pământ împresurată de mare. Situația geografică a Italiei în Mediterană i-a impus, cu tot tratatul ei de alianță cu Germania și Austro-Ungaria, o politică mediteraneană de colaborare cu Anglia deținătoarea celor două chei (Suezul și Gibraltarul) ale acestei mări, și cu Franța stăpânitoarea celei mai mari părți din coastele nordice ale Africei. De mult încă Italia a căutat o acțiune mai imediată în basinul oriental al Mediteranei. Ocuparea Tunisiei de Franța a împiedicat acest program și a aruncat regatul italian în brațele Triplei Alianțe.

Tot ca o consecință a întinselor sale coaste maritime, Italia a dorit să aibă în mâinile sale cheile Adriaticei, și a fost astfel condusă la o politică balcanică și la stăpânirea canalului de Otranto (Valona).

Ca paleativ pentru politica ei mediteraneană, Italia a ocupat Tripolisul. În urma războiului turco-italian, ea și-a concretizat și mai bine politica ei orientală prin ocuparea celor câteva insule din Marea Egee (Rodos, Carpathos etc.), iar acum în urmă, prin înțelegerea engleză-italiană pentru exploatarea de căi ferate în Asia-Minoră.

Dacă politica mediteraneană și adriatică formează baza chiar a politicei italiene, acest regat nu uită unele revendicări teritoriale legate de aspirațiile naționale ale poporului său. Trentinul, Istria și Dalmația sunt teritorii din Austro-Ungaria,

iar Nizza și Corsica din Franța pe care italienii le consideră ca trebuind să le revie într'o zi.

După cum vedem revendicările teritoriale ale Italiei și politica ei maritimă, pun în joc interese contrare. Politica mediteraneană ca și revendicările spre apus, au alipit-o de Tripla Alianță, iar politica ei adriatică ar apropia-o de interesele Triplei Înțelegeri. Această varietate de interese, mai mult chiar decât instinctul de conservare a porturilor și coastelor sale, au impus Italiei în fața conflictului general atitudinea de expectativă de azi.

Nu trebuie însă să uităm că Bizerta (Tunisul) pune Italia în rivalitate cu Franța și în parte cu Anglia, care nu poate vedea cu ochi buni drumul dela Gibraltar prin Malta și Cipru la canalul de Suez, închis prin strâmtoarea dintre Sicilia și coasta africană. De altă parte politica adriatică și aspirațiile ei naționale imediate pune pe Italia în rivalitate cu Austro-Ungaria, care și-ar vedea drumul închis spre Mare. Aceste aspirații ale regatului italian împiedică și năzuințele mai depărtate ale Germaniei, care ar vedea înlăturată astfel într'o zi deschiderea directă pentru comerțul ei la marea dela Sud. Stăpânirea în sfârșit a insulelor din Marea Egee și interesele italiene în Albania, dau Italiei un amestec în afacerile orientale și o pun în rivalitate pe unele chestiuni cu regatul grecesc.

Din această repede cercetare se vede cât de

interesată este Italia în chestiile ce s'au pus la ordinea zilei și rolul important pe care îl poate avea atitudinea ei, pentru ca soluțiile să fie date într'o direcție sau într'alta. În caz de învingere a Triplei Înțelegeri, Italia știe că își va întări situația ei în Mediterană, în caz contrariu pe aceea din Adriatică.

Acest regat își dă însă seamă că conflictul general actual își va produce efectele sale asupra celor două regiuni mai slabe ale Europei: asupra Austro-Ungariei și a Turciei. La situațiunea viitoare a celei d'întâi ea este interesată prin revendicările naționale și la Adriatică, la a celei de a doua prin strâmtoni și politica ei din Orientul Mediteranei.

În faza actuală a conflictului armat, care se desfășoară mai cu seamă pe câmpiile depărtate de acest regat, numai ocuparea coastelor adriatice de armatele sârbești ar putea să determine o intervenție imediată a Italiei. Cu desfășurarea pe care pare că o iau evenimentele în acest moment se crede că Italia va aștepta consecințele orientale ale războiului general pentru a intra în joc.

Politica tuturilor acestor state încă neutre va avea de sigur influență asupra unora din interesele noastre puse în joc de conflictul actual; din ele însă politica turcească mai mult ca toate ne interesează, fiindcă nu numai pare că ea prin influența Germaniei va deslănțui conflictul oriental, dar încă va aduce o modificare în regimul

strâmtoarelor, al Mării Negre și al Mării Egee, de care depinde mult propășirea noastră economică. Am văzut și acum un an și mai cu seamă acum în urmă prin închiderea Dardanelor, că nu putem găsi nici în regimul actual siguranța necesară libertății noastre comerciale. Regimul acestor chei este supus intereselor politice ale altor state mari, în afară de orice considerațiune de interes general al navigațiunii.

Rezolvirea acestei chestiuni capitale nu trebuie să se facă fără de noi și cum ea depinde de atitudinea Turciei, această atitudine ne interesează în primul rând. De altă parte situația relativă a statelor balcanice va depinde de influența pe care o va avea asupra acestor State intrarea Turciei în acțiune. Depărtarea trupelor turcești pe câmpurile depărtate din Asia și Africa, va înlesni acțiunea Greciei și va isola Bulgaria, în cazul când ea ar merge alături cu Dubla Alianță.

Am crezut util ca pe lângă cercetarea cauzelor diferitelor conflicte armate, să arătăm și politica țărilor neutre, însă direct interesate în rezultatele acestor conflicte, fiind că pentru judecarea situației create României și a atitudinii ce i se impune, nu se poate să nu se fie seamă și de atitudinea probabilă a acestor state interesate în politica orientală a Europei.

III

Condițiile de existență ale României

Situațiunea României față de conflictul general actual nu se poate limpezi decât dacă cercetăm care sunt interesele noastre puse în joc de diferitele războaie ce se desfășoară, precum și de aspirațiile sau nevoele statelor ce trăesc aceiaș viață cu noi în orientul Europei. Am arătat aceste interese și aspirații în cele două capitole precedente. Inainte însă de a lămuri atitudinea impusă nouă de actualele evenimente cari vor preface harta Europei și în deosebi a celei orientale, trebuie să cercetăm care sunt condițiile și rațiunea de existență a statului și neamului nostru, și apoi, odată stabilite toate aceste condiții pe cari le-am putea numi fundamentale, fie ele interne sau externe nouă, să examinăm care este situația de fapt în care ne găsim și care impune anume directive statului nostru.

În vremurile trecute când solidaritatea națională, legăturile strânse economice, culturale și so-

cială între popoare nu jucau rolul covârșitor de astăzi, regiunea hotărâtă de Dunăre la miazăzi și a cărei parte centrală o formează arcul Carpaților de sud, a avut totdeauna o viață a ei de sine stătătoare. Ocupațiunile și influențele străine au fost trecătoare. Fie ele venite dela sud-vest (ocupația romană), dela nord-est (puhoiul popoarelor barbare și ulterior ocupațiunile rusești), dela nord-est (Ungurii) sau dela sud (împingerea bizantină, bulgară și ulterior turcă), ele n'au putut să se mențină decât pentru scurt timp. Cea mai lungă și mai continuă din toate — cea turcă — n'a putut dăinui decât cu păstrarea unei autonomii reale a țărilor românești dela Dunăre. Acest întreg trecut, prin el însuși și indiferent de popoarele ce au locuit regiunile noastre, indică în mod clar că locurile ocupate de România dela nordul Dunării trebuia prin condițiile naturale în care se găseau, să aibă o viață proprie, că ele nu puteau fi legate în mod permanent nici de soarta imperiului roman, bizantin ori turc dela sud, nici de imperiul german, ori regatul maghiar dela nord-vest, ori de soarta imperiului moscovit dela nord-est.

Doi sunt factorii principali cari au determinat această viață de sine stătătoare: Dunărea care forma un brâu de despărțire la miazăzi între popoarele din dreapta și stânga ei, și munții Carpați cu podișul Ardealului care erau cetatea în care popoarele din valea Dunării își puteau găsi adăpost în vremurile sbuciumate.

Fără de nici un comerț, Dunărea nu a avut până la recăpătarea neatârării României decât un rol politic, de hotar. În emigrația popoarelor, după secolul al doilea, Dunărea sau împingea la apus pe ceice veneau să se izbească de dânsa, sau devenea o piedică la înapoiere pentru ceice apucașeră să treacă dincolo de ea. Câmpia deschisă situată între Nistru, Carpați și Dunăre nu permitea stabilirea aici a popoarelor barbare care se împingeau unele peste altele. Nu gășesc nici o îngăduire în această privință decât ultimii năvălitori (Cumanii și Tătarii), în urma cărora nu se mai grămădesc alți barbari dela răsărit.

Dunărea a făcut ca regiunea dintre Carpați și malul ei stâng să fie la adăpostul unei legături permanente cu statele puternice care au trăit în diferite timpuri la sudul ei (imperiul roman, bizantin, bulgar și turcesc), iar arcul carpatic a asigurat populației trăind atât în câmpia Dunării de jos cât și în interiorul acestui arc un adăpost sigur în contra încălcărilor din afară și mai cu seamă dela nord și răsărit. Grație acestor doi factori un neam a putut nu numai naște și trăi, dar încă să se menție politicește în state de sine stătătoare, chiar când Turcii ajunșeseră subt zidurile Vienei și un pașă turc guverna Ungaria din Buda-Pesta.

Aceste condiții naturale în care neamul nostru a trăit i-au permis pe lângă o viață proprie și menșinerea unui caracter național bine hotărât,

care îl aproprie mai mult de coloniile romane depărtate decât de celelalte numeroase popoare ce au trecut ulterior pe lângă și peste el.

Singurul hotar deschis pe care l'am avut este acel dinspre răsărit și care a permis trecerea pe la noi a celor mai multe emigrații barbare. Din această cauză consolidarea statului moldovenesc să face mai târziu ca a Munteniei, și numai cu greu acest principat a putut scăpa de incursiile Tătarilor. După 1700, după Petru cel Mare și Impărăteasa Catherina, Rusia consolidată își manifestă năzuințele sale de a-și deschide drum la marea liberă prin Țarigrad. După ce a alungat pe Turci din Crimeea și depe toată coasta nordică a mării Negre, la 1812 își alipește Basarabia și la 1878 reia cele trei districte pe cari congresul dela Paris le dăduse Principatelor unite. In contra invaziilor dela răsărit arcul carpatic a fost cetatea de apărare.

Condițiile de trai însă ale statelor moderne, cu caracter național bine determinat vin să întărească existența lor. Conștiința solidarității naționale dă chiar statelor mici o forță de cohesiune pe care nu o poate dobândi un imperiu cu o compunere eterogenă, ori cât de mare ar fi. Pilda pe care ni-a dat-o ieri Imperiul Otoman și astăzi Austro-Ungaria sunt caracteristice în această privință. Impărțirea Europei în state mici din ce în ce mai deosebite prin baza lor națională face ca politica imperialistă de absorbire a altor neamuri

— ca acea a lui Napoleon I acum un veac —, să găsească astăzi o rezistență mai mare ca altă dată, Polonia chiar, cu toate greșalele ei, nu s'ar putea desființa azi cu atâta ușurință.

În situațiunea geografică de care vorbeam mai sus și cu caracterul nostru național bine și de veacuri hotărât, trebuie să vedem condițiile esențiale ale existenței noastre ca stat și ca neam. Acestea însă nu sunt suficiente, dacă acest neam n'ar avea întrînsul însușirile indispensabile pentru a-și îndeplini pe deplin rolul în propășirea civilizației. Am dat, în această privință probe evidente și în trecutul nostru și mai cu seamă prin progresele făcute dela renașterea României moderne, dela congresul dela Paris încoace.

Un alt factor care are un rol important în viața statelor moderne sunt condițiile geografice din punct de vedere economic. Dunărea nu mai are astăzi rolul exclusiv politic de apărare sau de stăvilire de care vorbeam mai sus; în mișcarea socială și comercială activă a statelor moderne, ea devine un factor puternic dătător de viață. Gurile Dunării dețin de fapt scurgerea întregului mare, bogat și variat basin al acestui fluviu care pe un parcurs de peste 2000 kilometri face schimbul între 7 state a căror civilizație se desvoltă pe zi ce trece.

Propășirea statului deținător al gurilor Dunării este strâns legată de desvoltarea economică a

întregului basin, și în mod invers, propășirea Dunării este legată de aceea a orașelor și porturilor sale. România are deci un rol european, politicește prin situația sa geografică, economicește prin scurgerea printr'însa a tuturilor nevoilor basinului Dunării.

Această situație excepțională a României a făcut în trecut și face încă și astăzi forța noastră. Interesul European dela gurile Dunării—care sub forma comisiunii dunărene europene a luat o formă concretă, — este o garanție a existenței noastre.

Existența statului și a neamului nostru se bazează deci pe munții Carpați, cetate naturală și esențială pentru conservația națională și pe Dunăre care nu formează numai un brâu de apărare, dar poate potenția politicește și economicește rolul nostru, legându-l de interesul european al întregului basin al acestui fluviu.

De aci urmează că politica noastră de stat și de neam trebuie și în viitor să se învârtească împrejurul acestor doi factori de căpetenie ai vieții noastre naționale.

Înainte însă de a trece mai departe, trebuie să ne întrebăm care sunt condițiunile necesare pentru ca să ne putem îndeplini rolul nostru la gurile Dunării, rațiunea de existență a statului nostru; adică care sunt interesele direct legate de Dunăre ce trebuiesc asigurate pentru ca statul

deținător al gurilor acestui fluviu, să nu fie stăvililit în acțiunea sa de interes general.

El trebuie să aibă la guri debușeul asigurat prin eșirea la marea liberă, și pe tot fluviul să domnească un regim de libertate a navigației, pentru a permite schimbul între diferitele și numeroasele state al căror comerț formează chiar viața acestei căi de apă; în sfârșit, fiecare regiune a «hinterlandului» fluviului să poată trimite fără piedici produsele sale prin teritoriul său național până la apă.

Cea dintâi condițiune este în mare parte asigurată prin stăpânirea teritorială pe care o avem a gurilor Dunării și a Dobrogei, atât de legată de aceste guri, și prin comisiunea europeană dela Galați. Eficacitatea acestui regim de libertate este însă în strânsă dependență de acel al strâmtorilor dela Constantinopol, astăzi încă nerezolvat.

Pentru cea de a doua condițiune, România a luptat continuu și a putut la conferința dela Londra din 1880 să scape cel puțin Dunărea de jos de regimul de exclusivitate pe care Austro-Ungaria voia să ni-l impue în favoarea ei. Dobândirea unui regim complet de libertate de navigație pe Dunăre trebuie să fie pentru noi unul din punctele de căpetenie ale luptei viitoare. Deși mai mici, avem însă și aici de îndeplinit față de cei mai mari un rol de civilizație.

Dunărea atrage tot traficul basinului ei către guri și îl va atrage din ce în ce mai mult. Ro-

mânia nu poate năzui să ia tot acest trafic pe seama ei, dar să înlesnească în favoarea porturilor ei maritime acest schimb ce va fi să se facă prin gurile Dunării. Sunt însă regiuni care sunt silite să se scurgă la Dunăre și la mare prin teritoriul nostru. Basinel Prutului, toată Bucovina și Transilvania, oricare ar fi piedicile puse, vor trimete produsele lor pe căile noastre existente sau pe râurile canalizate în viitor în porturile noastre. În afară de orice considerațiune politică, vom fi întotdeauna expuși ca statele deținătoare ale acestor regiuni să caute, să aibă de bușeu natural pentru ele pe teritoriul lor propriu. În deosebi o dezvoltare economică mai puternică a Bucovinei, Transilvaniei și chiar a Basarabiei, pot da loc din partea celor două imperii vecine deținătoare a acestor provincii la ciocniri de interese economice cu urmări politice.

Provincii separate și subjugate, am putut rezista în trecut la tendințele de cotropire ale puternicilor noștri vecini; stat de sine stătător astăzi, cunoscător mai adânc al nevoilor noastre și a aspirațiunilor celorl'alți, vom ști de sigur, în regimul modern al statelor să ne asigurăm existența statului și a neamului nostru. Cu cât însă vom cunoaște mai bine condițiile de trai în care ne găsim, cu atât vom putea înlătura mai puternic primejdiile ce vin asupra noastră. Pentru asigurarea vieții noastre ca neam avem însă o condiție esențială de îndeplinit, aceia ce se cere

oricărui stat modern, de a păstra neatins *caracterul național* al statului nostru. El a fost pavăză trecutului și va fi și a viitorului. Astăzi viața națională se manifestă pe cale culturală, economică și politică.

Care sunt din punct de vedere național condițiile esențiale de existență pentru neamul nostru ?

Caracterul național poate fi periclitat prin :

a) izolarea unui număr prea mic în mijlocul unor elemente coplesitoare ;

b) prin influența unor națiuni tinere mai civilizate sau mai apte de civilizație ca noi ;

c) prin lipsa unui sâmbure neatârnat de politică națională către care să se îndrepte privirile întregului neam.

În această privință am avut pilde dureroase în trecut. Desnaționalizarea unei părți din România izolați din Istria, Balcani și chiar din nordul Ungariei și Bucovinei. Consolidarea statului român pare că va înlătura ca asemenea exemple să se repete în viitor.

Existența noastră națională este asigurată. Formăm un corp aproape compact, cu aceeași limbă, de peste 12 milioane de români la nordul Dunării ; într'un număr de sine stătător, locuind pe o suprafață aproape îndoită ca aceia a statului român, și mai toată cu pământ bogat, această populațiune astăzi încă rară se poate întrei fără greutate și în scurt timp, de un popor prolific ca

al nostru. Pilda României libere care în 50 de ani de viață și-a îndoit cifra populației sale este de față.

Care ar putea să fie națiunile tinere și pline de viață, mai civilizate ca noi, sau mai apte la civilizare dimprejurul nostru de a căror copleșire să ne temem?

Maghiarii puțini la număr, au probat în tot timpul că nu pot desnaționaliza decât cu forța și cu un regim care nu poate dăinui mult timp.

Slavii dela Răsărit, Sud și Apus? De Bulgari nu poate fi vorba, și nu avem să ne temem de o cotropire națională de acea parte. Rămân slavii din Ungaria și Austria și cei din Rusia. Ar trebui ca cultura lor să fie mai puternică decât a noastră sau că poporul nostru să fie pe cale de istovire. Întrâurirea acestor popoare nu ar putea avea loc decât atunci, când acțiunea lor s'ar executa într'un regim de ocrotire al lor în dauna elementului românesc, oprit de a se desvolta și cultiva. Ar fi ceeace s'a întâmplat în parte în Bucovina, Maramureș și Basarabia, unde statele respective au încurajat pe ruteni sau pe ruși, oprind cultura națională a poporului român, în condiții de libertate nu am avea să ne temem de copleșirea elementelor slave; puterea de naționalizare a românilor ar asimila din contra toată această populație nou venită. Nu putem însă întrâuri asupra propășirii materiale a populației române din afară de statul român, însă prin

desvoltarea puternică culturală socială și economică a poporului de aici, putem să asigurăm conservarea neamului de peste tot. Putem astfel judeca importanța pe care o are din punct de vedere național, buna stare materială și sufletească, a masei celei mari a poporului din regatul român. Indreptarea ei este o măsură de apărare națională.

Existența statului român neatârnat, propășirea lui continuă în acești din urmă 50 de ani, activitatea ce și-a căpătat peste hotare, au dat convingerea neamului nostru, că el poate trăi prin el însuși. Această speranță în viitor, pilda continuă a vieții românilor liberi, sunt pavăza cea mai puternică pentru apărarea naționalității noastre de peste tot.

Această viață națională a statului român trebuie, să fie reală și în toate direcțiile, adică politică culturală și economică.

Cu cât activitatea rodnică a statului român va fi mai mare, cu atât și focarul dela care să se încălzească întreg neamul va fi mai puternic și razele sale de căldură și lumină se vor duce mai departe.

Atunci nu vom mai avea să ne temem nici de primejdia maghiară, nici de cea slavă, nici de subjugarea germană. Să ne convingem că în noi singuri stă asigurarea existenței neamului. O primejdie de desnaționalizare pacifică nu poate fi, dacă ne facem datoria către neamul nostru

și dacă acest neam — cel puțin în majoritatea lui — va fi pus în condițiuni normale de dezvoltare.

În Ungaria politica nedibace a maghiarilor nu a putut face desnaționalizarea, cum s'a efectuat în Bucovina, Maramureș și Basarabia. În această provincie, aceiași religie, lipsa de viață politică a poporului român, rămas fără căpetenii, absorbite lesne în nobilimea rusească, fără nici un contact cu românii de dincoace de Prut, au înlesnit desnaționalizarea sau au făcut cu neputință o mișcare națională a românilor supuși. La primele măsuri de libertate în Rusia, au început licăriri ale sentimentului național românesc în Basarabia. În Bucovina și Maramureș prin regimul protecționist al Austriei față de ruteni, subjugarea economică a țăranilor români la sate de către evrei, deodată cu absorbirea celei mai mari părți a boerimii în nobilimea austriacă, au înlesnit procesul de slavizare a elementului român. Și aici deodată cu introducerea unui regim mai democratic simțimântul național se readeșteaptă și pare că propășește.

Rămâne deci primejdia politică a neamurilor înconjurătoare, primejdie care în caz de cotropire poate atrage după dânsa și primejdia de desnaționalizare. Dar sub ce formă se pune această primejdie politică?

Din punctul de vedere al expansiunii rasei slave, după cum am arătat într'un capitol precedent, ea este ajutată nu numai de statele pur slave,

dar dela 1866 încoace și de imperiul austro-ungar. După războiul austro-prusac, imperiul dualist a fost silit să părăsească orice veleitate de a avea o politică activă în centrul Europei și în Italia; el a luat numele de Imperiul Austro-Ungar și și-a întors privirile spre Orient. Cu această nouă politică, monarhia austro-ungară având sub stăpânirea sa o numeroasă populațiune slavă a ocrotit-o în dese rânduri, și de cele mai multe ori în dauna celorlalte naționalități de sub acelaș șceptru. Astfel a fost politica ei față de Poloni în Galizia și de Ruteni în Bucovina în dauna elementului românesc, față de slovaci în Dalmația în paguba populațiunii italiene. Din punctul de vedere al expansiunii slave nu putem considera pe Austro-Ungaria ca luptând în contra slavismului; puterea ei politică mai slabă în afară, luptele interne dintre diferitele naționalități au făcut ca această expansiune să nu poată avea efectele ei peste hotare, și nici chiar în interiorul statului.

Atât populația slavă din Austro-Ungaria (Cehii, Polonii, Slovaci, Croați, Sârbi și Ruteni) cât și cea din regatele mai mici din peninsula Balcanică țin la păstrarea naționalităților lor și luptă pentru dânsa; ele nu râvnesc nici una la o cotropire prin o politică panslavistă. Oricât de ocrotite au fost de Rusia ele nu pot renunța la o existență proprie. Sârbii și Bulgarii vor năzui să trăiască totdeauna în state libere; Croații, Cehii sau Polonii nu vor lupta niciodată pentru întrunirea lor

la un loc în acelaș stat slav. Rivalitățile acestor diferite ramuri slave se arată nu numai prin cultura pe care doresc să și-o păstreze fiecare pe seama sa, dar și prin revendicările politice și deosebite (Rutenii și Polonii în Galiția, Croații, Sârbii și Slovacia la sud). Aceste rivalități între statele slave libere iau adesea și o formă violentă: războiul dintre Sârbi și Bulgari formează ultima și cea mai recentă probă a acestor tendințe. De altfel trebuie să adăogăm că încercările făcute pentru unificarea culturală sau vamală a acestor state n'au dat nici un rezultat durabil. Mai mult încă, cu cât statele slave de sine stătătoare se întăresc, cu atât sporește mai mult dorința lor de a nu ține seamă decât de interesele lor proprii.

În aceste condiții panslavismul nu poate fi primedios pentru statele de altă origină decât sub forma politică a absorbirii statelor slave sub o singură conducere; și atunci se pune întrebarea dacă prin simpla simpatie de rasă se poate ajunge la o asemenea cotropire. Polonii și Bulgarii sunt azi proba cea mai evidentă că nu. Sârbii și Muntenegrenii, Cehii chiar mai depărtați de ruși, vor urma desigur încă multe vreme nu o politică panslavă, ci una paralelă cu cea rusească, cum o duce azi și Franța, Anglia și Grecia, state cu poare de alte rase, dar cu interese acum comune cu Rusia. Bulgaria slavă de asemenea, cu privirile întoarse spre Macedonia și Constantinopol va

continua câtăva vreme încă o politică opusă celeia a liberatorilor ei.

Prin urmare nu politica de rasă, politica panslavă, poate fi primejdioasă pentru statele de altă rasă, dar cu destulă vitalitate în ele, ci politica de absorbțiune sau de cotropire pe care ar urma-o statele mari în dauna țărilor cari le stau în cale, fie ele de aceeași rasă cu ele sau nu.

Pe noi, stat mic, trebuie să ne îngrijească orice tendințe de cotropire, fie că ele ar veni din partea Rusiei, stat astăzi național în plină dezvoltare, fie ea ar rezulta din «drang-ul nach Osten» al imperiului Austro-Ungar, dacă starea de slăbiciune internă a acestui stat ar dispărea. Panrusism, panmaghiarism, pangermanism, fiecare poate deveni primejdios, după apropierea de noi a acestor state și după tăria cu care ele își pot manifesta tendințele lor de expansiune teritorială și națională.

IV

Atitudinea României de până azi

Am văzut în capitolele precedente interesele României în actualele conflicte și condițiile necesare existenței sale. Să intrăm acum în examinarea atitudinii pe care țara noastră a avut-o până acum și să vedem dacă dânsa corespundea sau nu cu aceste interese.

Această atitudine nu putea să nu fie influențată de condițiile în care ne găsea războiul general, deslănțuit deodată și în mod atât de violent, și de îndrumarea ce dădusem politicii noastre în timp de mai bine de 30 de ani.

Deși vitejia armatelor noastre fusese recunoscută, ieșiam la 1878 din congresul dela Berlin îngrijorați pentru viitorul nostru, iar a doua zi după pace fusesem siliți să retragem în spre Oltenia armatele noastre. Rusia care cu tot sprijinul ce dădusem în momente grele armatelor sale la Plevna, ne luase Basarabia dunăreană și rămăsese supărată fiindcă nu voisem să cedăm de bunăvoie această provincie românească. La Sudul Dunării începuturile statului bulgar păreau că transformă acest

principat într'o adevărată provincie rusească condusă de miniștri și generali ruși. Eram luați astfel între două focuri. Față de o atitudine curat vrășmașe a puternicului nostru vecin instinctul nostru de conservare ne silea să căutăm un sprijin în contra unei agresiuni probabile.

În acele timpuri Germania — a cărei cancelar, Prințul de Bismark conducea politica europeană — nu avea nici un interes la deslănțuirea războiului; într'acolo puteam deci găsi piedica oricărei agresiuni contra noastră.

Apropierea noastră de politica Triplei Alianțe centrale avea însă un caracter pe care nu l'a mai păstrat ulterior; într'o perioadă de consolidare interioară, ne apropiam de o grupare care slujea pacea fără nici o obligație pentru noi de a lega interesele noastre de acelea ale unei atitudini agresive a acestor state. În momentul când se făcea această apropiere eram în luptă cu Austro-Ungaria în chestia Dunărei și mai în urmă aveam cu dânsa un adevărat război vamal. Cei ce încheiau înțelegerea dela 1883 își dădeau seamă, că dacă unele interese generale ne puteau apropia de Tripla Alianță, nu trebuia să uităm nici interesele contrare pe care le puteam avea cu unul din factorii acestei alianțe, nici nevoia de a nu da acestei înțelegeri un caracter de infeodare, care putea la un moment dat să creeze o situațiune primejdioasă unui stat mic băgat în ciocnirea unor state mari și puternice vecine nouă. În același timp, pentru foloasele chiar ce să puteau dobândi

și pentru libertatea aceasta de acțiune, trebuia să ne apropiem mai mult de statul mai depărtat de noi și care de fapt avea conducerea acelei alianțe.

Iată de ce formula dela 1883 era de a trata cu Tripla Alianță prin factorul ei principal, Germania.

Deși situația generală a Europei s'a schimbat mult de atunci, nu numai nu i-am adaptat atitudinea noastră, dar am strâmbat chiar direcțiile politice noastre de atunci.

Dacă un stat mic poate la un moment să aibă o acțiune concordantă cu aceea a unor mari puteri, nedeterminând el evenimentele mari europene și deci războaiele, el nu trebuie să aibă o politică d'înainte legată de aceea războinică a acelor puteri. Este primejdios pentru un stat mic ca el să fie încătușat prin obligațiuni luate pentru anume situațiuni, și tras într'un război la care participă factori puternici și pentru interese în care el poate să nu mai fie direct interesat. Greșala este însă și mai mare, dacă această încătușare s'ar schimba într'o infeodare la politica unui stat mare, fiindcă rezolvirea diferendelor celor mari, când se face chiar prin arme, se face mai totdeauna în socoteala celor mai mici, existența lor chiar poate fi pusă în joc.

Această alianță dinainte încheiată și cu caracter permanent ia caracterul unei subjugări, când ea este între două state vecine, din care unul puternic și altul mai mic. Ca între orice vecini, interese contrare pot la un moment dat ieși la iveală: atunci, sau alianța este distrusă,

sau cel mai mic vede toate interesele rezolvite în dauna lui. În cursul chiar al primilor ani ai apropierei noastre de Tripla Alianță, am avut ciocniri atât de puternice de interese cu unul din părtașii acestei alianțe, Austro-Ungaria, încât se credea că România va fi silită chiar cu armele, să apere libertatea Dunărei pe țărmurile sale. Am putut păstra însă în folosul nostru garanțiile pe cari ni le dădea Tripla Alianță pașnică contra unei agresiuni rusești, prin faptul că treceam prin Berlin pentru a vorbi cu Viena.

După 1890 mai cu seamă, am schimbat caracterul acestei apropieri, și am căzut tocmai în greșeala de care vorbeam mai sus. După acea dată situația politică generală a Europei se schimbă treptat aproape cu totul. A tot puternicul Principe de Bismark părăsea conducerea statului german, iar Tripla Alianță vedea ridi-cându-se în fața ei, mai întâi Dubla Alianță franco-rusă și ulterior Tripla Înțelegere prin eșirea Angliei din rezervă. Pe când prima grupare rămâne cu aceleași forțe ca la început, ea este acum cumpănită prin forțe tot atât de puternice ca ale ei. Iar în ultimii ani războiul ruso-japonez și acum în urmă cel turco-italian și cel dintâi război balcanic, veneau să schimbe atitudinea Rusiei în Orient și condițiile în care ne găseam.

România nu numai că nu adapta formula dela 1883 noilor evenimente, dar încătușa din ce în

ce mai mult și mai puternic politica noastră externă. Cu cât Tripla Alianță găsea o opunere mai mare în Europa, cu cât Italia căuta să libereze acțiunea ei prin înțelegeri speciale pentru interesele ei mediterane, adriatice și africane, cu atât noi uitam formula de altă dată și subjugam politica noastră direct celei austro-ungare. Mergeam acum la Berlin prin Viena, adică încărcam apărarea intereselor noastre generale cu toate frecările pe care ciocnirile noastre de interese politice, economice și naționale le întâlneau în Austro-Ungaria.

Această uitare a directivelor de urmat în politica unui stat mic, neurmărirea schimbărilor importante ce se făcuse în situația relativă a forțelor europene, rezemarea noastră fără condiție pe un stat a cărui organizație anormală și politică greșită apărea din ce în ce mai mult, ne-a dus la Silistra și la protocolul dela Petersburg, la un punct minimum al vieții noastre de stat modern.

Și atâta încredere aveam în calea ce urmam, încât în mijlocul chiar a acelor evenimente dure-roase, guvernul nostru reîmprospăta înțelegerea strâmbată de acum treizeci de ani!

Din fericire, a trebuit să vie întâmplări din afară de noi, ca să ne desmeticească și să ne facă să urmărim altă cale mai de sine stătătoare și mai conformă cu interesele unui stat în condițiile

noastre. Datorim această desmeticire desvăluivei politice Austro-Ungariei în mijlocul și în urma celui de al doilea război balcanic.

Ne-am luat sborul nostru neatârnat și am intrat pe singura cale compatibilă cu interesele și situația noastră, cale care ne-a dus la Pacea dela București și în care am putut avea tot concursul Germaniei cât și al Franței și al Rusiei.

Dacă evenimentele din 1913 ne redăduse libertatea noastră de acțiune, rămăsese însă din politica trecută angajamente care trebuiau să ne îngreueze situația la primul conflict între Marile Puteri.

Hotărârea consiliului de coroană din Iulie trecut a fost unul din faptele cele mai cuminte și mai de căpetenie ale politicei noastre moderne. Cumințenia momentului a reparat o greșală care se prelungea și se sporea de atâția ani, iar norocul a venit să ne ajute, fiindcă concomitent cu deciziunea acelu memorabil consiliu, s'a aflat în mod oficial neutralitatea Italiei.

După cum am arătat mai sus, legarea noastră dinainte putea fi cu atât mai primejdioasă, cu cât obligațiunea de a urma acțiunea unor puteri mari, ne silea să intrăm dela început într'un conflict care se arăta general european. Oricât de tare părea Tripla Alianță intactă și războiul limitat la Nord, forțele unui stat mai mic nu pot avea aceeași durată de rezistență ca cele ale statelor mari. Această situație s'ar fi îngreuiat mai mult pentru noi în ziua

când Germania călca neutralitatea Belgiei, Italia reducea Tripla Alianță la una dublă, iar Anglia participând la război aducea în favoarea Triplei Înțelegeri dominația mărilor, siguranța coloniilor și o prelungire sigură a războiului.

Dar în afară de considerațiunile externe de mai sus, dacă tratatul de alianță ar fi fost obligatoriu pentru noi, el ne-ar fi pus într'o situație grea și din cauza situației interne ce se crease la noi. Legătura ce aveam nefiind cunoscută chiar în liniile ei cele mari de cercurile noastre conducătoare politice, opinia publică era îndreptată de doi ani încoace prin politica nedibace a Austro-Ungariei și situația creată Românilor din Ungaria în sens opus scopului acestui tratat. Atitudinea noastră de stat atât în timpul războiului al doilea balcanic, cât și mai cu seamă după Pacea dela București au întărit și mai mult această stare sufletească. Modul chiar cum a început războiul actual, agresiunea unui stat mare eterogen contra unui mic pe o chestie națională, nu putea decât să întărească și mai mult curentul format în opinia publică românească. În sfârșit vizita Impăratului Nicolae II la Constanța, interpretarea ce i se dăduse de o liberare a noastră de politica infeodată de ieri, venea să confirme credința generală că politica României să schimbe sau cel puțin devenea neatârnată.

O altă greșală venise să îngreuneze pentru noi, ca și pentru Italia, aplicarea tratatului de alianță.

Ȧustro-Ungaria și Germania în loc de a ține în curent pe aliații sei eventuali de demersurile ce făceau și de a i solidariza astfel cu acțiunea lor înainte de ultimatul cunoscut, i-a pus în fața unui fapt împlinit. Această atitudine, după cum se vede din actele cunoscute ulterior era impusă și de nevoia în care era Ȧustro-Ungaria, să găsească un prilej ca să intre în război cu Serbia și să iasă din situația de inferioritate în care o pusese ultimele evenimente din Balcani. In acelaș timp imperiul încerca să nu dea agresiunii lui un caracter ofensiv, pentru a sili pe Italia să aplice tratatul ei de alianță.

După cum vedem din telegrama comunicată acum în urmă de d-l Giolitti Camerei italiene, Ȧustro-Ungaria făcuse o atare încercare în August 1913, adică îndată după pacea dela București a cărei desființare o cerea. Răspunsul dat de Italia atunci, că nu se crede obligată a împlini clauzele tratatului de alianță, a adus renunțarea.

Prevenirea de rândul acesta atât a Italiei cât și a României ar fi făcut ca Ȧustro-Ungaria să găsească o stavilă în atitudinea răsboinică ce voia cu orice preț să ia față de Serbia. România nu putea după Pacea dela București să vază cu simpatie politica agresivă a Ȧustro-Ungariei față de aliații noștri de eri, și să contribue la desființarea tratatului încheiat în capitala ei; Italia nu putea să lase, să se afirme o politică de preponderență austriacă în Balcani și indirect în Ȧdriatica.

Cele două imperii credeau că punându-ne în fața unui fapt împlinit, Italia și noi vom fi siliți să mergem cu orice preț. Ca și socoteala cu neopunerea Belgiei, presupunerile au fost greșite.

În afară de considerațiile generale de mai sus o altă greșeală a noastră venea să îngreuneze aplicarea tratatului cu Tripla Alianță, chiar dacă interesele noastre ne conduceau să-i îndeplinim clauzele ei. Uitasem că o politică anumită și dinainte hotărâtă impune și anume pregătiri militare. Pentru a putea păstra politicii noastre externe cu toate legăturile ce se făceau o neatâr-nare cât mai mare, ea trebuia să se bazeze pe forțe de sine stătore. Iată de ce oamenii prevă-zători dela 1883 odată cu proiectele fortificațiilor dela Focșani-Galați și București, începeau orga-nizarea unei flote de război. Deși Constanța nu avea atunci importanța de azi, guvernul își dădea seama că izolați cum suntem în Marea Neagră, — și marina de războiu rusească era slabă în acele vremuri, — trebuia să ne bazuim pe propriile noastre forțe. Am lăsat în suferință și acest punct al apărării naționale. Marea Neagră a rămas un lac rusesc de fapt, iar regimul Dardanelor nepermițând altor vase de război să intre în această parte, rămâneam cu totul izolați și expuși la ori ce atac. Eram în caz de conflict cu Rusia în aceeași situație ca Italia, care din cauza forțelor relative ale escadrelor

celor două grupări vedea coastele sale expuse tunurilor engleze și franceze.

După 1883 trebuia să continuăm apărarea coastelor noastre și ale gurilor Dunării, sau să găsim prin aliații noștri probabili un alt regim internațional în Marea Neagră și la Dardanele, o garanție pentru atacurile flotelor vrăjmașe. Altfel orice victorie am fi avut pe uscat, ea nu putea compensa situația sufletească creată prin bombardarea porturilor noastre și chiar prin debarcare de trupe.

Fără ca aceste diferite cauze care ne impuneau o atitudine rezervată să fie bine clarificate în opinia publică română, ea și-a dat totuși seama în mod instinctiv de nevoia de a nu participa la conflictul ce începea; iar îngrijorarea ei a pierit în ziua când s'a aflat hotărârea aproape unanimă a consiliului de coroană din Iulie trecut.

După cum se știe în această memorabilă consfătuire aproape unanimitatea oamenilor noștri politici au fost pentru neutralitate.

Trebue să adaug că în discuția ce s'a făcut, nici unul din cei ce au luat parte la acel consiliu n'a propus participarea noastră la război de partea Triplei Înțelegeri. Era oare o lipsă de prevedere din partea lor, de curaj de a-și spune o părere care ar fi găsit o opunere a unora din factori de căpetenie?

Modul cum s'a discutat, hotărârea cu care și-a

spus fiecare deschis părerea, declarațiile ulterioare chiar a celor mai înflăcărați azi, înlătură aceste presupuneri. Era o altă cauză mai reală și de fond: soluția neutralității era în convingerea tuturor; toți credeau că interesele noastre ne impuneau expectativa. Nu se putea face un război contra simțimântului public, dar acest simțimânt nu cerea în acest moment nici participarea noastră la război cu cealaltă grupare de beligeranți. În situația în care începea conflictul general bunul simț al opiniei publice o făcea să vază primejdia de a ne arunca fără rost într'o ciocnire atât de puternică de forțe, de a ne lega existența noastră într'un moment nehotărât de soarta poate nenorocită a uneia din grupări. Lupta cea mare între puteri se dădea pe chestiuni mari, care ne puteau interesa indirect, dar în care nu puteam avea un rol imediat: domnia mărilor sau a lumii, eghemonia politică pe continentul european, lupta pangermanismului cu panrusismul.

La data consiliului de coroană Anglia și Japonia nu se pronunțaseră încă, neutralitatea Belgiei nu fusese călcată, operațiile principale nu începuseră, nici în Serbia; la acea epocă se dădea armatelor austro-ungare o energie pe care n'au arătat-o ulterior; nu apăreau în acele momente nici interesele noastre directe pe care le-a stârnit mai târziu ciocnirea austro-rusă.

Evenimentele însă s'au precipitat. Călcarea neu-

tralității Belgiei nu putea să aibă ca și agresiunea contra Serbiei, simpatia unui stat național și mai mic ca al nostru. Ne închipuisem că propășirea civilizației va aduce în viața comună a statelor principii de dreptate, care va da celor mai mici și mai slabi siguranța viețuirii lor. Intrarea Angliei și a Japoniei în război, urmând atitudinea Italiei, schimba proporția relativă a forțelor; mobilizarea mai repede decât se credea a Rușilor, rezistența pe care Germanii o întâmpinau în Belgia și întârzierea lor de a înainta spre Paris, arată cât de prudent trebuie să fie un stat mai mic în hotărârile sale. Celor mari, importanța și elasticitatea forțelor lor, le poate îngădui să se înșele în prevederile lor. Germania nu a fost oprită de a merge la luptă din cauza neutralității Italiei și intrării în acțiune a Angliei; dar pentru un stat mic o greșeală de prevedere de acest fel, ar fi putut avea consecințe cu totul de altă gravitate.

Față de aceste evenimente noi, opinia publică încă subț impresia consiliului de coroană a rămas calmă. De aci înainte însă evenimente mai apropiate și mai legate de viața noastră s'au produs și au lăsat să apară și mai limpede, că dacă există o conștiință națională unitară, nu există însă o educație politică suficientă, chiar în cercurile politice care ar trebui să fie diriguitoare. Apărea consecința urmăriri insuficiente și din timp a intereselor vitale ale neamului nostru și cunoașterea căilor pe care le putem servi. Neadâncirea acestor

chestii, unită cu simțimântul național excitat în atmosfera încărcată în care trăiam, a făcut să sporească impresionabilitatea mai mare a unui popor latin ca al nostru.

De aci acele manifestațiuni primejdioase prin caracterul de impulsivitate ce luau și prin participări la dânsese a unor oameni politici care pot fi chemați să-și asume răspunderea conducerii intereselor statului.

Pentru a fi drepți, trebuie să despărțim ceea ce putea fi sănătos și real în acele manifestațiuni, de partea lor bolnăvicioasă și primejdioasă. Prima manifestație a enervării opiniei publice a avut loc la înaintarea Rușilor în Bucovina și prin Maramureș în spre trecătorile Carpaților. Necunoscători ai mersului războiului îngreunat și întârziat azi prin masele mari ce intră în luptă, s'a luat incidentele primelor ciocniri drept rezultate principale și determinante. Apărea pe lângă slăbiciunea Austro-Ungariei și puțința desmembrării ei, puțința ocupării de către alții a unor teritorii populate de Români. Vedeam în începutul acelei ocupări condiții noi de trai ce să făceau nu numai acelor frați subjugăți, dar chiar statului român împresurat astfel de imperiul rusesc la răsărit, nord și apus. Această îngrijorare era sporită de credința nejustificată că războiul se va termina repede.

Intrarea Rușilor în Bucovina a însemnat o nouă fază pentru opinia publică română. Războiul

deslănțuit punea acum chestiuni care priveau de aproape existența noastră chiar ca neam. Conflictul ruso-austro-german în afară de chestia orientală, care ne interesa și ea direct, punea astfel în discuție fără voia noastră și peste capul nostru, condiții noi de existență ale neamului nostru.

Nu noi ridicăm chestia Românilor subjugați; iar acum fiecare grupare ne îndemna să participăm la luptă, făgăduindu-ne în detrimentul celeilalte grupări teritoriile populate de Români.

Iată de ce deodată cu desfășurarea evenimentelor și întinderea operațiilor la țări românești se nasc în opinia publică emoțiuni naționale justificate. Ingrijorarea era unită cu speranțe care până aici păruseră visuri depărtate.

Numai un popor nesimțitor nu s'ar fi cutremurat în fața unor atari primejdii, nu s'ar fi înălțat în fața unor astfel de speranțe ce apăreau.

Aceasta este partea sănătoasă și justificată a emoțiunilor și manifestărilor la care am asistat îndată ce Rușii au intrat în Bucovina. De aci înainte însă aceste emoțiuni care ar fi trebuit să ne facă și mai cumpătați față de marile probleme ce se puneau pentru noi, s'au transformat pentru unii oameni politici în o nervozitate dăunătoare unei judecăți drepte.

Subt forma «intrării imediate în acțiune» și «a ocaziilor pierdute», am asistat de atunci încoace și probabil vom asista încă, la propunerile cele mai variate. Inaintarea Rușilor în Bucovina

ne impunea intrarea imediată în acțiune în acea provincie. Oamenii noștri politici credeau a doua zi zvonul dat de un ziar de șantaj despre concentrarea în Transilvania a 150.000 de Austriaci sau Germani, cari trebuiau să atace România pentru a-i lua terenurile petrolifere. Ei cereau mobilizarea armatei și ocuparea imediată a Banatului și Transilvania. Se schimbă astfel primul plan al strategilor noștri. Acum în urmă, ocuparea Belgradului și retragerea Sârbilor dincoace de Morava, era sfârșitul acestui popor care dăduse atâtea probe de bravură și rezistență. Numai era nevoie să trecem nici în Bucovina, nici în Transilvania, primejdia cea mare era peste Dunăre; frații noștri subjugați în ajutorul cărora trebuie să alergăm cât mai repede erau lăsați în al doilea rând și numai simpatiile către sârbi se manifestau.

Pentru îndeplinirea acestor programe atât de diferite aveam încătușați politicei noastre pe toți factorii care ne puteau sta în cale. Când trebuia să mergem în Bucovina sau Transilvania, aceiași oameni luau pe Bulgari pe garanția lor și declarau că de dragul nostru acest popor nu va mișca, că el va asista fără nici o emoțiune la îndeplinirea idealurilor noastre naționale. Turcia care nu intrase încă în război, dar care făcea unele demersuri impunând guvernului român măsuri de prevedere, era și ea din partea noastră contra Dublei Alianțe. Deși Bulgarii și Turcii făceau manifestații care dezmințeau afir-

mațiile oamenilor noștri politici, se reforma blocul balcanic, iar regatele din Peninsulă uitau toate diferențele dintre ele, mulțumite de împărțeala nouă a teritoriilor ce se făcea în cafenelele Bucureștilor.

După nevoia argumentației, Serbia trecea dintr'oză într'alta dela o tărie și o aprovizionare care-i permiteau să ție împreună cu Grecii piept armatelor austriace, turcești și bulgărești întrunite, la o istovire complectă. Victoriile și înfrângerile chiar ale diferitelor grupări erau exagerate într'un sens sau într'altul, pentru nevoia de a convinge opinia publică română, că trebuie să intrăm în acțiune. In sfârșit Italia subjugată de politica noastră trebuia să urmeze orbește orice hotărâre am fi luat.

Aceste manifestațiuni au îmbrăcat mai întâi forma mișcării profesorilor universitari și apoi a acțiunii naționale. Trebuie să recunoaștem că în aceste două mișcări au fost și unele persoane de bună credință, ale căror simțiminte au fost însă speculate de alții care stăteau mai în umbră și care sub forma unei mișcări naționale, urmăreau interese secundare de intrigi de partid sau chiar interese personale.

Din fericire bunul simț al opiniei publice a făcut că cu toată emoțiunea reală în care o puseseră evenimentele de care am vorbit mai sus, ea nu a urmat calea greșită pe care voia să o împingă acei oameni politici. Și astfel am ajuns la deschiderea parlamentului în Noemvrie trecut și la declarațiile guvernului și ale partidelor de opo-

ziție prin care se recunoștea indirect nevoia păstrării atitudinii de neutralitate și expectativă luate de consiliul de coroană din Iulie.

Ultima manifestare a acțiunii de care vorbeam mai sus, s'a sfârșit în ultimul comitet executiv al partidului conservator în care d-l N. Filipescu a fost silit să renunțe la interpelarea ce împinsese pe d-l I. C. Grădișteanu, să facă, cerând iarăși intrarea în acțiune, de rândul acesta însă în Serbia.

Am reintrat astfel pe calea normală de cumpătare, atât de necesară în momente așa de grave. Această frământare care putea fi primejdioasă, dacă ea putea pune în mișcare opinia publică surescitată, a avut însă un bine: a limpezit pentru toți, atât greșeala celor care cereau o acțiune imediată, cât și îndrumarea noastră pentru viitor.

Azi toată lumea poate înțelege foarte bine, cât de primejdios ar fi fost să intrăm în luptă în Iulie trecut, cât de inoportun ar fi fost să ne băgăm dela început în ciocnirea unor forțe atât de puternice; ea își mai dă seama azi, că războiul va dăinui încă multă vreme, că statele cele mici au o rezervă mai mică de energie pe care trebuie să o cruțe pentru a nu o istovi înainte de vreme și pentru a o întrebuința numai la momentul oportun, că într'o învălmășeală atât de puternică, trebuie să nu ne impresionăm de evenimentele secundare oricât de emoționante ar fi ele pentru noi, și să nu pierdem din vedere scopul final la care vrem

să ajungem și care trebuie să determine încontinuu întreaga noastră atitudine.

Dar manifestările bolnăvicioase prin care am trecut ar fi putut să îngreuneze foarte mult situația statului nostru. Fiind într'o perioadă de expectativă, orice manifestare a intențiilor mai depărtate pe deoparte previne pe adversar, să se pregătească sau să pue piedici în relațiile normale ce avem cu dânsul, iar pe de alta, față de cei dela care ar trebui să obținem angajamente, situația este slăbită, ei știind că pot obține tot ce vreau, fiindcă opinia publică va sili guvernul să meargă în sensul dorințelor lui.

Din fericire că această opinie publică a fost mai cuminte ca unii oameni politici, și că ea a rămas plină de conștiință națională, dar și de cumpătate. Ea n'a putut fi împinsă într'o direcție sau într'alta, după cum a fost sugestați unii oameni politici de interesele cutărei sau cutărei Puteri, iar nu numai de acelea ale țării după cum ar fi trebuit să fie, și deși o parte din presă a fost sub orice așteptare, și s'a pus în slujbă, — ca să nu zicem mai mult — al unui sau altui stat strein. La această impresie binefăcătoare a contribuit mult și atitudinea oficială a unora din partidele politice de guvernământ. Ele au dat credința că statul român nu se va conduce în atitudinea sa decât de interesele sale proprii, și că manifestațiile din afară în orice sens vor fi, ele nu

pot determina pe factorii răspunzători să iasă din calea pe care servirea acestor interese le-o impune.

Am făcut această rememorare fiindcă din ea reiese că și din acest punct de vedere am trecut *un punct critic*, cum am trecut pe cel care a dăinuit dela declarația războiului germano-rus până la hotărârea luată de consiliul de coroană. Cred că de aci înainte putem să ne bazăm nu numai pe unitatea conștiinței naționale, dar și pe cumpătarea opiniei noastre publice în acțiunea statului nostru.

M â i n e

Cele cinci luni de zile care s'au scurs dela izbucnirea conflictului general lămurind în mare parte atât atitudinea politică a diferitelor State, cât și caracterul nou al războiului modern, permit azi, la încheierea acestui studiu, să tragem unele concluzii mai precize pentru viitor.

Efectivele numeroase ale armatelor, armamentul perfecționat, mijloacele noi întrebuințate pe câmpiile de luptă ca aeroplanele, automobilele și căile ferate, au schimbat cu totul prevederile strategiilor din timp de pace. Atât pe frontul occidental, cât și pe cel oriental, lupta de câmp s'a transformat într'una de fortificații pasagere sprijinite pe numeroase trupe. Armatele s'au țărături astfel pe linii lungi de sutimi de kilometre, despărțite adeseaori numai prin câteva zecimi de metri, deși milioane de soldați sunt față în față. În Franța o arripă a câmpului de luptă să reazemă pe Marea Nordului și este sprijinită de flota engleză, cealaltă pe hotarul neutru al Elveției mobilizate. Frontul oriental pleacă dela lacurile mazuriene și Marea

Baltică, azi înghețată, și ajunge la hotarul Bucovinei din spre România neutră.

Din experiența dobândită dela începutul războiului să pare că atacurile de front nu pot da rezultate decizive, din cauza marelui lungimi a liniilor de luptă, a neputinței de a ține ascunse schimbări de mase mari și a înlesnirii de transport a trupelor vrăjmașe pe front. Armata ofensivă, chiar în caz de rupere a liniilor adverse, este în primejdie de a fi lesne învâluită. Numai o copleșitoare diferență în ajutorul armatelor în prezență, — ceeace nu este încă de prevăzut pentru câțeva vreme — ar permite o străpungere de front efectivă. În caz de reușită chiar a acestui atac, armatele aliate franco-engleze ar fi oprite la linia puternic fortificată a Rinului, cea rusă la aceia a Vistulei în Prusia Orientală, a Oderului și Elbei în Silezia și Prusia Occidentală. Armatele Dublei Alianțe la rândul lor, n'ar putea în acest caz înainta prea departe în Rusia din cauza greutateașilor de comunicare și de aprovizionare într'o țară unde distanțele sunt așa de mari. Tot astfel un atac de front reușit în Franța nu poate da roade folositoare decât după ce linia puternic fortificată Verdun-Toul-Belfort și sprijinită pe o puternică armată, n'ar fi luată, și decât după ce flota engleză n'ar fi distrusă, că să nu puie în primejdie, prin o debarcare de trupe în dosul ei, aripa dreaptă germană pătrunsă în interiorul Franței.

După nereușita primelor încercări făcute prin

înaintarea spre Varșovia și spre Paris a armatelor germane, toate silințele acestora s'au rezumat asupra ocolirilor aripelor armatei vrăjmașe. O astfel de operațiune s'a încercat de germani la aripa stângă a armatei franco-engleze spre Dunkerque și Ypres, de Francezi, la aripa stângă a Germanilor în Alsacia, și de mareșalul Hindenburg și generalul Rennekampf în Prusia Orientală. Dar și aci cunoașterea dinainte prin aeroplane a mișcărilor ce să făceau și transportul lesnicios al trupelor au zădărnicit aceste încercări.

Numărul mare al trupelor în prezență, pe orice punct al frontului, impune nevoia de a menține pe toată lungimea câmpului de luptă o strânsă coordonare a mișcărilor. Ca pe o linie articulată, o retragere sau o înaintare într'un punct impune o înaintare a întregului front. Rușii au înaintat dela început cu înlesnire până la Przemiszl, dar fără rezultat practic, fiindcă prima victorie pe Vistula a Germanilor i-a silit să părăsească la acest moment o mare parte din Galiția. Tot astfel și pentru Germani, cari au fost siliți să se retragă dela Varșovia, și din Franța până dincolo de Reims după bătălia dela Marna.

Cu aceste experiențe ale războiului actual și în condițiile de față ale alianțelor, în care întărirea armatelor nu se face decât pe actualele fronturi de luptă, forțele s'au echilibrat. Numai prin o sporire repede într'o singură parte a forțelor sau o neegalizare datorită istovirei unei grupări s'ar

putea ajunge la rezultate decisive. De aceea, nici Germanii nu mai vorbesc pentru moment de intrarea lor în Paris, nici aliații anglo-francezi de a lor în Berlin.

Față de stăpânirea mărilor de Anglia, nu insistăm asupra putinței unei debarcări germane serioase în această țară. Nici o debarcare a Germanilor pe coastele Balticei nu să poate prevedea din cauza și a înghețului acestei mări și apărării existente a coastelor rusești.

Lipsa unei flote rusești importante în aceeași mare face cu neputință o debarcare a Rușilor înapoia frontului oriental al Germanilor.

Nu vorbim de celelalte teatre de război de-părtate unde să bat Turcii și Sârbii, fiindcă ori care ar fi rezultate dobândite, nu pe ele se va hotărî pacea.

În aceste condiții și din cauza stărei de slăbiciune arătată de Austro-Ungaria, singurul punct critic în care s'ar putea aduce modificări importante în situația de echilibru ce s'a stabilit, ar fi la aripa de Sud și răsărit a frontului oriental, adică acolo unde se găsesc armatele ruse față de cele Austro-Ungare.

Cu cât lupta se va țărături mai mult pe frontul nordic germano-rus, cu atât încercările de învâluire se vor manifesta mai puternic în regiunea unde armata rusească crede să găsească o opunere mai slabă, pe linia care pornește dela punctul de inflexiune a frontului actual — Cra-

covia — și ajunge la hotarul nostru spre Dorna. Favorizată de neutralitatea României, Rusia nu întâlnește în această parte nici cetăți puternice și nici, până azi, trupe vrăjmașe numeroase; ea nu întâmpină o stavilă decât în Carpați, pe care i-a trecut în parte.

Înaintarea Rușilor prin Carpați spre Pesta și Viena va depinde în primul rând de iuțeala cu care s'ar face sporirea aripei stângi a armatelor rusești, aripă azi încă slabă.

Această mișcare probabilă a Rușilor, îndată ce ei nu vor putea înainta pe linia Vistulei sau a Oderului, va sili Dubla Alianță să își transporte dincolo de Carpați o parte din trupele sale și astfel, războiul se va apropia de regiunile noastre. Se pare însă că atacurile violente ale Germanilor pe Vistula, rezistența opusă la Przemysl și Cracovia de Austriaci, trupele noi pe care austro-germanii încep să le concentreze de câteva zile dincoace de Carpații Nordici, nu vor permite încă Rușilor să slăbească aripa lor dreaptă, și le vor impune ca încercarea de care vorbim mai sus, să nu se facă decât cu trupe noi, adică după trecere de câteva luni.

Din toate concluziile și învățămintele ce tragem mai sus se pare deci, că nu avem să ne așteptăm ca din operațiile de pe câmpurile actuale de luptă să iasă în scurt timp o acțiune determinantă și deci o pace grabnică.

Nu avem de așteptat acest rezultat grabnic nici

dela vreo criză internă a statelor beligerante, ca revoluție socială sau religioasă, ori istovire economică.

Iată de ce lumea întreagă are azi ochii îndreptați în altă direcție, cu credința că numai intrarea în joc a unor noi factori ar putea singură să zorească evenimentele. În mijlocul luptelor violente a milioane de soldați, toți își dau seama că victoria repede dintr'o parte sau dintr'alta, nu depinde atât de aceste lupte sângeroase, cât de altele ce se dau azi de diplomația marelor puteri pe lângă statele neutre mai direct interesate, în rezultatele conflictului general.

Care sunt din aceste state neutre, cele care prin atitudinea lor ar putea schimba cumpăna? Din cauza situației lor geografice, a interesului ce au la chestiile principale puse de actualul conflict general, a forțelor lor disponibile chiar, către Italia și România se întorc azi privirile lumii întregi.

Grecia ar dori să-și păstreze încă neutralitatea, spre a consolida situația bună ce i-a așezat Pacea dela București; și, după cum am văzut, ea a putut fără război să-și valorifice interesele în Epir. Bulgaria deși are revendicări de făcut, ele sunt toate la sudul Dunărei; dacă acțiunea ei ar putea în anumite condiții stingheri pe a altora, ea nu poate avea o înrîurire directă asupra câmpului de luptă dintre marele puteri.

Spania, Norvegia și Elveția nu au revendicări de făcut, ori unde ar fi victoria; Danemarca și

Olanda singure, își dau seama că situația lor viitoare va fi puternic înrâurită de isbânda de mâine; izolarea lor însă în mijlocul teritoriului Germaniei sau ocupate de ea, face cu neputință o mișcare a lor în condițiunile actuale ale luptei. Ele n'ar putea să meargă azi decât alături de aceia dela care ar avea revendicări teritoriale de făcut, sau de care s'ar teme mâine pentru existența lor. Suedia ale cărei revendicări ar putea să o apropie de Dubla Alianță este azi legată prin înțelegerea dela Malmoë.

Italia și România, din cauza situației lor geografice, raportată la a câmpurilor actuale de luptă, deși neutre sunt pe de o parte puse direct în joc de interese vitale ale lor, ridicate de conflictul cel mare, pe de alta devin prin împrejurări, în afară chiar de puterea lor relativă și cu toate forțele mari în luptă, factori determinanți.

De aceia oricare ar fi interesele lor imediate, toate privirile se întorc spre ele, nu atât din cauza caracterului general ce aceste interese ar prezinta, dar a situațiunei excepționale în care le pune forța lor armată disponibilă, și mai cu seamă situația lor geografică.

Invăluirea aripelor și străpungerea fronturilor de care am vorbit mai sus, ne mai putând să se facă decât cu mare greutate, numai o intrare în acțiune a unor forțe noi, poate produce o acțiune decisivă. Situația strategică a acestor două

țări este din acest punct de vedere cu totul excepțională.

Italia stă pentru Tripla Înțelegere în coasta de sud-est a Franței și departe de concentrarea actuală a armatelor aliate; pentru Dubla Înțelegere vrăjmășia Italiei ar sili această grupare să ia o bună parte din armatele sale dela hotarele Serbiei și ale Rusiei. Numai închipuirea acestor deplasări pentru a face față la o armată proaspătă de peste un milion de soldați, poate arăta ce dezorganizare s'ar aduce pe actualele câmpuri de luptă în mișcării și aprovizionări.

România ar face Rusiei cu neputință mersul de-a lungul Carpaților de care vorbeam mai sus; ar tăia Dublei Alianțe armata austriacă dela Sud și ar permite Rusiei o lesne trecere a Carpaților și învăluirea aripei drepte austriace.

Dar oricât de importante ar fi aceste acțiuni izolate, concordante, nu le-ar putea rezista prin perturbația ce ar aduce, nici o forță pe uscat, ori cât de puternice sunt alianțele beligerante. Intrarea în luptă a aproape două milioane de soldați, mai cu seamă crearea unor noi fronturi de lupte depărtate, și deplasarea repede de mase enorme ce ar necesita, ar aduce dezorganizarea complectă pe câmpiile actuale de război.

Iată de ce importanța Italiei și României crește din zi în zi, și putem încă odată să fim recunoscători nu numai politicei noastre cuminte, dar și așezării noastre geografice, care și pe această

cale ne dă un rol mult mai important, decât acel ce ne-ar îngădui întinderea și populația noastră.

Dar tocmai acest rol important ne dă dreptul ca, atunci când războiul general pune în discuție, după cum am văzut, chestiuni vitale de ale noastre, să cerem ca ele să fie rezolvate în concordanță cu interesele noastre. Putem cere rezolvirea în acest sens, fiindcă el concordă și cu interesul general european.

Două sunt chestiunile pe care conflictul general le pune și în fața cărora ne găsim fără voia noastră, dar la a căror rezolvire nu ne putem desinteresa. Atât Tripla Înțelegere, cât și Dubla Alianță în lupta ce duc una contra alteia, proclamă de pe acum, una nevoia unor modificări teritoriale radicale a Austro-Ungariei, alta a Rusiei. Ambele pun în joc ținuturi populate în majoritate de români. Prin intrarea Turciei în război, să pune în discuție regimul viitor la strâmtoarele Mării Negre.

Pentru cea dintâi nu trebuie și nu putem de bună voe lăsa să se dispue de teritorii românești în afară de noi, în cea de-a doua nu putem iarăși îngădui ca printr'un regim de exclusivitate ce s'ar stabili la Constantinopoli, întreaga noastră viață ori cât de sporită ar fi, să fie sugrumată.

Ziceam că în ambele aceste chestiuni puse de războiul între marile puteri slujim și interesul european. În cea dintâi cu cât statul apărător al gurilor Dunărei și al libertății de navigație pe

acest fluviu va fi mai puternic, și deci mai de sine stătător, va avea condiții mai normale de trai, cu atât vor fi mai asigurate marele interese care sunt la ieșirea în mare a celei mai frumoase și mai lungi căi de apă internațională din Europa. Suntem din toate națiunile de sine stătătoare din orientul acestui continent, cea mai numeroasă, cea care am dat mai multe probe de aptitudini de civilizație și de apărare a interesului general, cea care în acelaș timp crește mai puternic la număr. Pe dânsa să poate mai cu temei răzima statul care trebuie să fie la gurile Dunărei streaja interesului european. Mai puțin la număr și împărțiți, am dat în cursul veacurilor probă că știm să ne împlinim acest rol.

În cea de-a doua chestiune, fără de care viață pe Dunăre nu poate exista, avem iarăși un rol de apărare a interesului european. Și aci trebuie să redeșteptăm conștiința acestui interes, cam adormită din nenorocire în acest moment în occidentul Europei. S'ar părea că de câțva timp încoace, statele occidentale s'ar desinteresa la regimul ce s'ar stabili la Constantinopoli și, că el nu mai este azi considerat de cât ca un obiect de compensație pentru alte interese mai depărtate. Strâmtoarele pentru o grupare sau alta, nu mai sunt cheile unei mări în care se scurg produsele a șapte state europene, ci un teritoriu de a cărei soartă să discută, precum se discuta pentru orice revendicare teritorială națională.

Noi nu avem nici o aspirație de ocupațiunea teritorială într'acolo, dar cerând un regim de libertate la aceste chei apărăm nu numai interesul nostru, dar al tuturilor statelor europene, care în totalitate sau în parte își scurg produse de ale lor pe calea Mărei Negre.

Este de prevăzut că războiul actual, ca și cele balcanice, vor desvolta puternic viața statelor care sunt tributare Dunărei și că traficul pe acest fluviu, principalul debușeu al strâmtorilor, se va spori puternic. Noul regim din Egipt, dezvoltarea pe care o vor lua căile ferate din Anatolia și spre Golful Persic, vor schimba starea anormală de azi în care mărfurile trecând prin canalul de Suez vin în basinul întins și variat al Dunăre, prin porturile depărtate ale Mărei Nordului și pe căile de uscat. În aceste condiții se poate face din strâmtori o cheie în favoarea numai a unui stat — oricare ar fi el? Nu.

Precum situația strategică privilegiată de care am vorbit mai sus ne dă împreună cu Italia un rol precumpănitor în rezolvirea conflictului armat actual, tot astfel tot împreună cu Italia, interesată ca și noi prin revendicările ei naționale și prin politica ei orientală și mediteraneană, interesele noastre naționale și economice prin caracterul lor european, ne dau un rol de apărare de primă importanță.

Nu putem îndeplini primul rol, lăsând să se

periclitizeze cel de al doilea. Nu putem participa la aplanarea conflictului armat numai ca niște jandarmi ai păcei, dar și pentru a concura la rezolvirea în sensul european a celor două chestiuni de mai sus care interesează deodată cu noi și întregul orient al Europei.

Iată de ce putem vorbi fără sfială de drepturile, de toate drepturile noastre. Putem contribui prin situația noastră strategică la sfârșirea unui război groasnic și care dă civilizația europeană cu mai multe secole înapoi, dacă nu o va pune în al doilea rând în lume; iar prin drepturile ce apărăm, să asigurăm o viață normală popoarelor ce locuiesc în marele basin al Dunărei și în Peninsula Balcanică.

Desfășurarea evenimentelor contribuie din ce în ce mai mult ca să ne înlesnească îndeplinirea acestui rol; iar oamenii de stat italieni sunt prea iscușiți pentru ca să nu își dea seama de situația excepțională a celor două țări surori, că, dacă atitudinea izolată a lor ar putea găsi piedici dela unele state vecine, una concordantă, ar impune o atitudine rezervată celor ce mai doresc azi să pescuiască în apă urbure.

Acestea sunt condițiile în care ne pun desfășurarea evenimentelor, situația noastră geografică și concordanța intereselor noastre cu acelea eu-

ropene. Dacă ele ne pun într'o poziție favorabilă, ele nu sunt însă suficiente pentru dobândirea rezultatelor ce întrevădem; ele țârmuresc cadrul acțiunii noastre, dar pe cât prevederile sunt cu putință în actualul cataclism, de chibzuința acestei acțiuni depinde la urma urmelor roadele ei. Iată de ce în primul rând să nu ne temem decât de greșelile noastre.

Acțiunea noastră trebuie să se manifesteze în două direcțiuni: una de întărire în afară, alta înăuntru hotarelor noastre.

Trebuie mai întâi să ridicăm cauza noastră față de puterile mari la importanța ce are. Să nu scădem această importanță prin declarații, care să dea peste hotare impresiunea unui popor ușuratic, care nu își cunoaște nici chiar tăria și importanța drepturilor sale. Să se știe că dându-ne seamă de valoarea cauzei ce apărăm, ne dăm și de aceia a rolului european ce putem juca în aceste timpuri, servind deodată cu interesele noastre și pe acelea cu un caracter mai general.

Să avem apoi grija ca acțiunea și interesele noastre să nu fie date în îngrijirea vre-unei singure puteri, oricare ar fi ea. Am suferit destul de înfeodarea politicei noastre din timpurile trecute, pentru a reîncepe o nouă experiență pe aceiași cale. Dacă vre-o grupare de beligeranți recunoaște valoarea și dreptatea cauzei noastre, putem coordona acțiunea noastră cu a ei, dar pentru

apărarea îndoitului interes european de care este legată soarta neamului nostru și nu ca țară dată «în sfera de influență» a vreunui puternic vecin.

În ceea ce privește coordonarea acțiunii noastre cu aceea a Italiei, ea se poate face nu prin declarații inutile. Reserva țarei surori mai mari trebuie să ne fie drept pildă, căci această atitudine tocmai arată că ea își dă seamă de situația excepțională și analoagă cu a noastră pe care evenimentele i-a creat-o. Oamenii de stat italieni sunt prea practici, pentru ca să determine atitudinea lor numai pe unele interese de ale lor, ori cât de importante ar fi ele, și, ca să nu își dea seamă că situația actuală le permite să le îmbrățișeze azi în toată întregimea lor. Am clădi pe nisip dacă am crede că atunci când este de prevăzut o prefacere puternică în situația generală europeană și în deosebi în orientul continentului, Italia s'ar mulțumi cu Trentinul sau cu Niza și Corsica și ar lăsa pe al doilea plan interesele ei din Mediterană, Adriatică și Marea Egee. Oricare ar fi revendicările ei teritoriale naționale, ea își dă seamă că numai într'o atmosferă de liberă propășire poate să trăiască și să crească un neam ori cât de numeros ar fi el. Ar putea să se îndoiască întinderea și populațiunea regatului italian liber, dacă acest stat ar fi însă încătușat la Valona, la Tunis, în Marea Egee prin strâmtori, în orientul Mediteranei prin canalul de Suez; el nu ar putea trăi decât o viață moartă.

Față de niște interese așa mari, iată de ce trebuie primite cu neîncredere zvonurile interesate ce se transmit dintr'o parte sau într'alta, că Italia tocmește azi neutralitatea sau acțiunea ei militară pentru Trentin, Valona, ori Tunis. Ea de sigur se preocupă și de aspirațiile ei naționale, dar și de a asigura condiții de trai cât mai prielnice neamului ei întrunit la un loc. În conflictul groaznic actual Italia își dă seamă că o acțiune nehibzuită nu numai nu ar face-o să dobândească ceva, dar, să își pue existența chiar în primejdie. Câte pilde ar avea de urmat dela oamenii politici italieni și oamenii noștri politici!

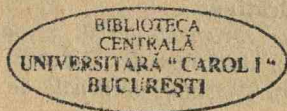
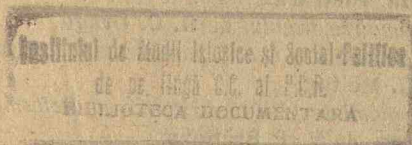
Dacă o acțiune diplomatică în afară și o pregătire sufletească înăuntru poate înlesni acțiunea unui stat, nu trebuie să uităm că adesea ori și mai cu seamă în situațiunea generală actuală, ea nu își poate da toate roadele decât dacă este întărită și cu o pregătire militară cât mai puternică. În această privință forța noastră armată este apreciată peste hotare la dreapta ei valoare, și, trebuie să facem tot ce ne stă în putință nu numai pentru a răspunde acestor așteptări, dar încă să o depășim. Dacă însă autoritatea unei armate este necesară în perioada de pregătire diplomatică și în timpul operațiilor, ea este tot atât de folositoare și pentru ziua când se discută roadele războiului împrejurul mesei verzi.

Terminăm aci studiul ce începusem la izbucnirea primului conflict, cel austro-sârb. Din adunarea la un loc a articolelor scrise treptat cu desfășurarea evenimentelor, ori care ar fi judecata asupra părerilor arătate, reiese fără îndoială din această rememorare a faptelor, o clarificare a intereselor noastre puse în joc și a situației speciale ce ne-au creat diferitele conflicte armate.

Condițiile exterioare nouă în care să desfășura războiul, situația strategică a țării noastre față de câmpiile pe care se dă acum lupta, chestiile noastre vitale care s'au pus și a căror putință de rezolvire nu era de cât visuri sfioase ce făceam pentru copii copiilor noștri, condițiile interioare în care se desfășoară aceste evenimente după cele care s'au perindat dela primul război balcanic la Pacea dela București, concordanța intereselor noastre cu ale Italiei, pare că toate concură la înlesnirea acțiunii pentru apărarea drepturilor noastre puse în cauză.

Iată de ce putem trage concluzia că până acum izbânda cauzei noastre depinde mai cu seamă de noi înșine, și dacă evenimente noi și neprevăzute n'ar veni, numai greșelile noastre ne-ar putea împiedica îndeplinirea rolului ce ne revine. Două sunt însă condițiile esențiale pentru această izbândă: *cumpătarea* indispensabilă în mijlocul unor evenimente atât de complicate și variate, *seriozitatea* necesară unor cauze atât de grave și importante. Cumpătare, pentru ca acțiunea

noastră să nu se producă decât la momentul în care ea poate da un rezultat sigur și maxim și pentru ca prin ea să nu periclităm patrimoniul dobândit până azi; seriozitate pentru ca într'o unitate perfectă de conștiință națională, fiecare din noi în cercul său de activitate, să pregătim forța morală și materială de care am avea nevoie, nu numai dacă am intra în luptă, dar și pe urmă pentru susținerea drepturilor noastre și asigurarea lor în mod statornic.

BIBLIOTECA POLITICĂ

		Bani
No. 1.	<i>Crize de Stat</i> , de Vintiiă I. Brătianu	0,60
„ 2.	<i>Politica noastră externă</i> , de I. G. Duca	0,50
„ 3.	<i>Mediațiunea în rectificarea graniței Dobrogei</i> de Em. Culoglu	0,60
„ 4.	<i>Constatări</i> , de Victor N. Popp (epuizat)	
„ 5.	<i>Bugetul</i> , de Vintilă I. Brătianu	0,60
„ 6.	<i>Viața noastră publică</i> , de George Corbescu	0,60
„ 7.	<i>Considerațiuni generale asupra reformelor agrare și asupra exproprierei</i> de Dr. G. D. Creangă	0,60
„ 8.	<i>Relele organice ale armatei noastre</i> de Gr. Tă- tărescu	0,60
„ 9.	<i>Exproprierea și modalitatea aplicării ei</i> , de Const. Gh. Pietraru	0,60
„ 10.	<i>Scumpirea traiului</i> de G. C. Dragu	0,60
„ 11.	<i>O pagină din istoria parlamentară a României</i> de G. Meitani	0,60
„ 12.	<i>Învățăminte: Politica externă și Reformele libe- rale</i> , de V. I. Brătianu	0,60
„ 13.	<i>Armata în 1913</i> , de General Gr. Crăiniceanu	0,50
„ 14.	<i>Prezentul și viitorul cooperației sătești în Româ- nia</i> , de I. Răducanu	0,60
„ 15.	<i>Modificări de adus unor dispozițiuni din Consti- tuțiune</i> , de C. M. Sipsom	0,60
„ 16.	<i>Principii de reorganizare a Senatului</i> de Anibal Teodorescu	0,60
„ 17.	<i>Interesele României în actualul război</i> de Vintilă I. Brătianu	0,50
„ 18.	<i>Fazele războiului actual și învățăminte pentru viitor</i> de Const. G. Pietraru	0,80
„ 19.	<i>Pentru Conștiința Națională</i> de V. I. Brătianu	0,80